

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / Sosionomi AMK

Sirpa Ylikangas

PERHETYÖ SIPPOLAN KOULUKODISSA

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi

YLIKANGAS, SIRPA
Opinnäytetyö
Työn ohjaaja
Toimeksiantaja
Kesäkuu 2010
Avainsanat

Perhetyö Sippolan koulukodissa
58 sivua + 9 sivua liitteitä
Lehtori Ari Vesanen
Sippolan koulukoti

Perhetyö, ammattitaito, ammatillisuus, vuorovaikutus,
dialogisuus, reflektiivisyys, voimavarakeskeisyys

Perhetyö on työmuotona ensimmäisen kerran mainittu lakitekstinä 2008 voimaantulleessa lastensuojelulaissa. Perhetyö on perheen arkielämään puuttumista silloin kun perheen omat voimavarat eivät riitä tai perhe itse ei siihen ole jostain syystä kykenevä. Huoli perheestä ja varsinkin lapsesta on syy perhetyön aloittamiseen. Perhetyön tarkoituksena huostaanotto- ja sijoitustilanteissa on perheen kokonaistilanteen paraneminen, sekä huostaanoton purkamisen tukeminen.

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää työntekijöiden mielipide perhetyöstä Sippolan koulukodissa. Työntekijät vastasivat perhetyötä koskeviin kysymyksiin, jotka olivat sisällytetty koulukodin arkeen. Kysymyksen avulla oli tarkoitus saada työntekijöiltä tietoa perhetyön tarpeesta, sekä miten he näkevät itsensä perhetyön prosessissa. Tutkimuksen kannalta oli tärkeää saada tietoa myös mitä työntekijät odottavat ja miten he kokevat perhetyön Sippolassa. Tietoa tahdottiin myös työntekijöiden suhtautumisesta erilaisiin perheisiin. Yksi tärkeimmistä kysymyksistä oli työntekijöiden oma jaksaminen saavuttaakseen tuloksellista perhetyötä.

Kysely perhetyöstä oli tarkoitettu kaikille Sippolan koulukodin työntekijälle, joista 16 vastasi. Vastauksissa ilmeni perhetyön tarpeellisuus osana lastensuojelutyötä, joka tulisi kuulua osana hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. Työntekijöiden mielestä Sippolassa tehdään perhetyötä, mutta työlle ei ole yhtenäistä toimintamallia. Perhetyöhön tahdotaan työntekijä, joka työskentelee lapsen omaohjaajan työparina. Työntekijät katsoivat tarvitsevänsä tietoa myös yleisesti perhetyön käytännöstä, jotta työ olisi hyvää ja tarkoituksenmukaista.

Sippolan koulukodin ohjaajat ovat vahvoja lastensuojelun ammattilaisia, ja osa heistä on saanut voimavarakeskeisen perhetyö koulutuksen. Työntekijät katsovat perhetyön kuuluvan koulukodin lastensuojelutyössä yhtenä tärkeänä osana arkityötä. Perhetyöntekijän vahva ammatillisuus antaa voimia jaksaa tehdä tätä hyvin raskasta ja voimia vievää työtä moniongelmaisten perheiden parissa.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
University Of Applied Sciences
Social Care

YLIKANGAS, SIRPA

Familywork In Sippola Residential Special School

Bachelor's Thesis

58 pages + 9 pages of appendices

Supervisor

Senior Lecturer, Ari Vesanen

Comissioned

Sippola Residential Special School

June 2010

Keywords

family work, professional skills, professionalism,
interaction, dialogue, reflectivity, central resources

As a work method, family work has first time mentioned as a law text in 2008 in child protection law. Family work interferes in family's daily life when its own resources aren't enough or family isn't at any reason capable of doing that. Worry about family and especially a child is a reason to start family work. The meaning of family work in intervention and placement situations is to improve a family's whole situation and to play part in the demolition of intervention.

Why do we need family work in Sippola, how do employees see themselves inside a family work process, what do they expect on family work, what is the practice of family work like, how are the families taking care of and how do employees have energy to do family work? Those are the problems which are answered by employees' answers to study dilemma: How do employees experience family work in Sippola Residential Special Schools?

A questionnaire was sent for every employee in Sippola Residential Special School and 16 of them answered. It was shown in the answers why employees think that family work needs to be done, how they want to do it and what it takes to do it in Sippola Residential Special School. It seemed to be evident that family work should be a part of child protection work. People do family work in Sippola, but there is no coherent method to do that. It was obvious that employees want a person who works with a child's own counselor. Employees also seemed to need knowledge about family work in general.

The employees in Sippola Residential Special School are strong professionals of childcare and some of them have had training for family work. Employees think that family work is one of the most important things in childcare. Familyworkers' strong professionalism gives strength to do this heavy work among families which have many different problems.

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 PERHETYÖ	7
2.1 Perhetyö käytännössä	8
2.2 Mitä on perhetyö?	9
2.3 Miten perhetyö toteutetaan?	10
2.4 Suunnittelu	11
2.5 Perhetyö osana moniammatillista työtä	12
2.6 Perhetyö on parityötä	13
2.7 Perheen kohtaaminen	14
2.7.1 Perheen kotona tehtävä perhetyö	15
2.7.2 Kuntouttava perhetyö	16
2.7.3 Syyllisyyden käsittely	19
2.7.4 Uusperhe	19
2.7.5 Maahanmuuttajaperheet	20
2.8 Lapsen näkökulma	21
3 AMMATTITAITO	22
3.1 Ammattitaito perhetyössä	23
3.2 Ammatillinen vuorovaikutus	24
3.2.1 Persoonallisuus vuorovaikutuksessa	25
3.2.2 Dialogisuus	26
4 SIJAISHUOLLON PERHETYÖ	27
4.1 Perhetyö koulukodissa	28
4.1.1 Koulun perhetyö	28
4.1.2 Jälkihuollon perhetyö	29
4.2 Sosiaalitoimi perhetyössä	30
4.3 Dokumentointi	30

5 VOIMAVARAKESKEINEN PERHETYÖ	31
6 TUTKIMUSONGELMAT	32
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	33
8 PERHETYÖ SIPPOLAN KOULUKODIN TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMÄNÄ	34
8.1 Perhetyön tarve	34
8.2 Työntekijät perhetyön prosessissa	36
8.3 Perhetyöhön kohdistuvat odotukset	38
8.4 Perhetyö Sippolan koulukodilla	39
8.5 Perheen huomioiminen perhetyön prosessissa	41
8.6 Työntekijän jaksaminen	45
8.7 Perhetyön kehittämistarpeita	46
8.8 Koulun perhetyö	46
8.9 EHO:n perhetyö	47
8.10 Jälkihuollon perhetyö	48
9 YHTEENVETO PERHETYÖSTÄ SIPPOLASSA	48
10 POHDINTA	50
10.1 Perhetyön kehittämismahdollisuudet	50
10.2 Työssä jaksaminen	52
10.3 Puhutaan yhdessä	53
10.4 Oma työskentelyprosessi	53
LÄHTEET	56
LIITTEET	
Liite 1. Kysymykset Sippolan Koulukodin työntekijöille	
Liite 2. Lupa tietojen ja keskustelujen käyttämiseen lopputyössä	
Liite 3. Kysymyksen 30 vastaukset	
Liite 4. Sähköpostiviesti EHO; koulu	

1 JOHDANTO

Tänä päivänä perhetyön merkitys ennaltaehkäisevän ja avohuollon lastensuojelutyön muotona on vakiinnuttanut asemansa. Huoli perheestä on syy perhetyön aloittamiseen. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun ja avohuollon tukitoimien tarkoituksena on ehkäistä huostaanottoja ja sijoituksia perheen keskuudesta lastensuojelulaitoksiin. Kuitenkin lapsen huostaanoton ja sijoituksen jälkeen perhetyön tarve on tärkeimpänä tukimuotona edelleen ajankohtainen perheen hyvinvoinnin aikaansaamiseksi. Työn tuloksena voi olla myös huostaanoton purku ja sijoituksen päättyminen. Tietoa lapsen huostaanoton ja sijoituksen aikaisesta perhetyöstä ei ole kovin runsaasti saatavana.

Itse Sippolan koulukodin ohjaajana toimiessani olen huomannut, miten tärkeää perhetyö on lapsen hyvinvointia ja tulevaisuutta ajatellen. Lapsen huoli kotiin jäävistä vanhemmistaan ja sisaruksistaan on suunnaton. Lapsen tiedostaessa että hänen perhettään autetaan, myös hänen itsensä hyvinvointi paranee. Lapsi viettää loma-aikansa pääsääntöisesti kotonaan, ja mikäli kotona ei mikään ole muuttunut sijoituksen alusta, ei lapsen hyvinvointi edelleenkään kotona ole mahdollista. Käytännöllisesti katsoen voidaan ajatella työn lapsen kanssa alkavan aina loman jälkeen alusta. Hyvää lastensuojelutyötä ei voida tehdä ilman perhetyötä.

Sippolassa pyritään kouluttamaan kaikki ohjaajat voimavarakeskeiseen perhetyöhön. Koulutus on kaikkien valtion koulukotien yhteinen, ja vuoden kestävä koulutukseen on voinut hakeutua vuodesta 2002 alkaen. Sippolan koulukodin osastoilla tai perhekodeilla ei vielä kuitenkaan ole toimivaa ja suunnitelmallista perhetyön prosessimallia. Toiveena on perhetyöohjaajan virka, joka laatisi prosessimallin ja toimisi parina lapsen omaohjaajan kanssa. Sippolan Erityisen huolenpidon osastolla (EHO) on perhetyö mukana hoito- ja kasvatussuunnitelmassa, siksi en ole huomioinut EHO:n perhetyötä työssäni muuten kuin kysymyksellä ”mitä perhetyö on EHOlla?”.

Työni tarkoituksena oli tutkia työntekijöiden näkemyksiä Sippolan koulukodin perhetyöstä. Itse Sippolan koulukodin työntekijänä oli luonnollista sisällyttää työ koulukodin työntekijöiden arkeen. Näin ollen halusin saada mahdollisimman monen Sippolan koulukodin työntekijän vastaukset kysymyksiini perhetyöstä. Työssäni

käytän ”lapsi”- nimitystä alle 18-vuotiaista, nuorena pidän yli 18-vuoden ikäisiä, pääasiassa jälkihuollon piirissä olevia.

Työni viitekehys käsittelee työntekijän tarvitsemaa tietoa perhetyöstä unohtamatta historiaa. Keskeisimmiksi teemoiksi olen nostanut työntekijän vuorovaikutustaidot, dialogin ja reflektoinnin osana moniammatillista osaamista, jossa ammattitaito on välttämättömyys. Painotan työssäni myös sitä, miten parityöskentely sekä oikeanlainen dokumentointi ovat, erityisesti ongelmatilanteissa, ensiarvoisen tärkeitä. Sippolan koulukodissa kuntouttavaa perhetyötä tehdään osastoilla, koulussa, jälkihuollossa sekä osaltaan erityistyöntekijöiden taholta. Esille tuon myös työntekijän jaksamisen. Nämä löytyvät viitekehyksestä, mutta tietoutta on enemmän työntekijöiden vastauksissa. Huomioin kirjoituksessani myös sen, miten sosiaalitoimi on otettava huomioon koulukodin perhetyössä. Omana osiona tuon voimavarakeskeisen perhetyön tietouden, sillä monelle Sippolan koulukodin työntekijälle tämä on ainoaa tietoa perhetyöstä. Lapsen ja perheen huomioin työntekijän ammattitaidon kohteena. Käytän työni alkuosassa erään perheen tarinoita apunani tuodakseni perheen oman äänen kuuluviin sijoitustilanteissa. Mukana on myös omia huomioitani perhetyöstä, sekä minulle itselleni vuosien varrella sattuneita tapahtumia.

Käydessäni läpi vastauksia huomasin työaloja, joista tahdoin lisää tietoa. Näitä olivat koulu, erityisen huolenpidon osasto (EHO) ja jälkihuolto. Sähköpostilla sain vastauksen koulun ja EHO:n perhetyöstä ja haastattelun pohjalta jälkihuollon perhetyöstä.

2. PERHETYÖ

Seuraavana on äidin ja minun välisen puhelinkeskustelun alku. Tämä oli ensimmäinen kosketus perhetyöhön tämän perheen parissa.

”Moi, mä oon Virtasen Liisa, mä oon siis Pekan äiti. Te ootte varmaan kuulleetkin musta jo, siis mun jutuista. Se Pekka on nyt sitte siellä teillä, onks kaikki menny ihan hyvin, siis siellä teillä. Se edelline paikka oli karsee, siis se PaikkaX. Ne pitäjät on

ihan hirviötä. Ne anto toisten kiusata Pekkaa. Yöt oli karseita, se pissas alle varmaa joka yö, siis Pekka. Ne laitto oven kii omalta puolelta ja pojat oli keskenää. Jokaine tietää mitä siitä sillee tulee. Ei ne osaa kasvattaa lapsii. Sen piti syödä kaurapuuroo aamulla, mutt ku se ei tykkää siitä, se ei oo millokaa syöny sitä eikä mun mielestä tarttekaa, siis Pekan. Se siis pakotettiin sitä syömään. Se oksens sen ja aattele sen piti syödä se kuitenkin, siis se oksennus. YÖK. Mieti eiks tosta olis voinu nostaa jonkun syytteen. Mulla on kauheesti kerrottavaa niistä. Millo mä voisin tulla käymään siellä teillä? Mut tarttee hakee, ku mulla ei oo ajokorttii eikä kyllä autookaa. Toi Ville on mua kuskannut, nyt sillä on jotain menoo, se ei pääse. Millo mä tuun?”

”Tota noin, mie oon Sirpa ja onkin kiva juttu kun tuut tänne. Tutustut samalla tähän meidän paikkaan ja meihin. Ens viikolla alkaakin joululoma, joten jos katsottaisiin aikaa ennen sitä. Miten siulle kävisi nyt tulevana viikonloppuna?” (15.12.2005)

Äiti odottaa paljon poikansa uudelta sijoituspaikalta, ollen hyvin pettynyt edelliseen. Ehkä äiti tuo omaa kyvyttömyyttään äitinä esille ”moittimalla” poikansa edellistä sijoituspaikkaa. Perhetyön alku näyttää hyvältä. Hän haluaisi olla tiiviisti mukana pojan elämässä ja on valmis puhumaan omista ongelmistaan, haluten itse tulla tutustumaan uuteen paikkaan ja sen työntekijöihin. Äidillä on suuri tarve saada puhua.

2.1. Perhetyö käytännössä

Perhetyö on perheen parissa tehtävää joko ammattilaisten tai maallikoiden tekemää työtä. Perhetyö on tarkoitettu koko perheelle, sen kaikille jäsenille. Työtä tehdään perheenjäsenten kanssa, joko yhdessä tai erikseen. Työ on tavoitteellista perheen hyvinvointiin tähtäävää. Huoli perheestä ja sen toimivuudesta on perhetyön aloituksen kriteeri. (Vuori & Nätkin 2007, 7.)

Jaana Vuori ja Ritva Nätkin kirjoittavat, miten huoli perheestä ja eritoten lapsista on perhetyön ensisijainen motiivi. Saako lapsi kaiken sen mitä tarvitsee turvalliseen ja onnelliseen lapsuuteen? Onko vanhemmilla voimavaroja antaa lapselle rakkautta ja huolenpitoa? Huoli perheistä vaatii tietoa siitä, mitä on perheen ja lapsen hyvä, sekä miten perhe toimii. (Vuori & Nätkin 2007, 18.)

Perhetyössä perhe kuitenkin itse on vastuullinen toimistaan ja tekemisistään. Työssä lähestytään hyvin monenlaisia perheitä, perheet ovat monentasoisia ja ongelmallisia. Perhetyössä usein pohditaan, kuinka paljon perheen sisäisiin asioihin on syytä puuttua, sekä kenen kanssa perheessä pääsääntöisesti tehdään työtä. (Vuori & Nätkin 2007, 16.)

Ennaltaehkäisevässä perhetyössä työtä tehdään yleensä äidin ja lapsen kanssa. Lastensuojelutyössä auttaminen ja tuki kohdistuu yleensä lapseen. Tässä tilanteessa täytyy huomioida lapsen vanhemmat ja sisarukset, sekä mikäli mahdollista myös laajempi tukiverkosto. Sijoitetulla lapsella voi olla oman perheen lisäksi sijoitusperhe sekä lastensuojelulaitos johon hänet on sijoitettu. Isää ei saa, eikä voi, unohtaa lapsen kanssa työskennellessä. Isän suhde lapseen ja kiinnostus aktiivisena perheenjäsenenä on tänä päivänä korostunut. Isää halutaan kasvattaa vanhemmuuteen siinä missä äitiäkin. (Vuori & Nätkin 2007, 17–18.)

Kirjassa Perheen Parhaaksi sanotaan että täydellisiä vanhempia ei ole, eikä niitä tarvita. Kaikilla on oma näkemyksensä siitä, millainen on hyvä vanhemmuus. Näitä asioita on pohdittava perheiden kanssa työskennellessä lastensuojelussa ja eritoten niiden vanhempien kanssa, joiden vanhemmuus on katsottu olevan kyseenalaista. Perhetyöntekijällä on suuri vastuu miettiä, mikä on hyvä vanhemmuus, ja mikä on tarkoituksenmukaista lapselle hänen kasvun ja kehityksen kannalta. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 91–92.)

2.2 Mitä on perhetyö?

Vuonna 1989 astuttiin perhetyön ensimmäinen suuri askel. Kodinhoitotyö alkoi olla enemmän perheen kanssa keskustelua ja neuvomista, miten perhe itse vastaa elämisestään. Perhetyöntekijä on kuitenkin verrattain uusi ammattinimike, ja työ on uutta. Perhetyö mainitaan lakitekstissä ensimmäisen kerran vuoden 2008 alusta voimaan tullessa lastensuojelulaissa. (Hovi-Pulsa 2008, 116.) Työnkuva muovautuu pitkälti kysynnän mukaan eri kunnille ja lastensuojelulaitoksille. Eniten tarvetta on ollut kokonaisvaltaisessa perheen arjen tukemisessa ja auttamisessa. (Reijonen 2005, 7.)

Perhetyössä ei ole mitään yhtenäistä toimintatapaa, vaan se on perheen tarpeista ja arjen tukemisesta lähtöisin. Perhetyöllä tarkoitetaan lastensuojelullista perheterapeuttisia tai preventiivisiä eli ennaltaehkäiseviä palveluita. Lastensuojelussa perhetyön katsotaan olevan Lastensuojelulain ja asetuksen tarkoittamaa perhe- ja yksilökohtaista ennaltaehkäisevää ja korjaavaa tukitoimintaa, joka vastaa myös lastensuojelun sosiaalityön menetelmiä. (Järvinen ym. 2007, 10.)

Perhetyö vastaa ensisijaisesti lasten edun turvaamiseen, mutta myös perheiden tukemiseen. Perhetyössä tärkeää on myös nähdä perheen voimavarat ja rakenteet. Heidät pyritään ottamaan vastuu heidän omasta elämästään ja velvollisuuksistaan. Tavoitteet tehdään yksilöllisesti perheen mukaan hyvin konkreettisiksi. Useimmiten työ tarkoittaa kädestä pitäen ohjaamista ja mukana kulkemista ilman syyllistämistä. (Vuori & Nätkin 2001, 16.) Käsittelen perhetyötä työntekijän näkökulmasta, ja sitä mitä perhetyö on silloin kun lapsi on huostaan otettu ja sijoitettu laitokseen, tässä tapauksessa Sippolan Koulukotiin. Perhetyöllä on toivottu huostaanottojen määrän vähenevän, mutta niin ei ole käynyt. Perhetyöllä pyritään saamaan lasten elämä turvallisemmaksi sekä auttamaan hänen kasvuaan ja kehitystään. (Järvinen ym. 2007, 11.)

2.3 Miten perhetyö toteutetaan?

Perhetyön toteuttamisessa on monia vaihtoehtoja. Perhetyötä tehdään joko lapsen kanssa yksin, hänen perheensä kanssa tai heidän kanssa yhdessä. Tärkeää on kuitenkin, että perhetyötä tehdään kaikkien kanssa. Perhettä neuvotaan, opastetaan ja tuetaan. Perheestä kerätään tietoa, reflektoidaan sitä tietoa, tiedosta keskustellaan ja perheen toimivuutta arvioidaan. Ongelmia pyritään korjaamaan yhdessä perheen kanssa pohtien. (Vuori & Nätkin 2001, 8; Särkelä 2001, 87.)

Perhetyön konkreettisena paikkana voi olla perheen koti, lapsen sijoituspaikka tai joku puolueeton paikka osapuolten ja vallitsevan tilanteen mukaan. Varsinkin lapsen kanssa jutteluun täytyy löytyä aina hänen niin halutessa, jokin rauhallinen aika ja paikka, jossa voi puhua hänelle tärkeistä, häntä pohdituttavista asioista. Perhetyöntekijöiden vastuulla on, miten perhetyö loppujen lopuksi järjestyy. Perhetyö

muotoutuu perheen mukaan, huomioitavaa on perherakenne. Onko perhe esimerkiksi yksinhuoltajaperhe vai uusioperhe? Jari Helminen sanoo (2006, 16) osuvasti, että ”perheen määrittely on kuin veteen piirretty viiva lukemattomien erilaisten perhevariaatioiden ja perhekäsitysten sekamietelissä”. Kirsi Pohjala (2005, 43) kirjoittaa samasta perheen määrittelystä, ettei tänä päivänä voida puhua yleisesti perheestä, vaan perhe on yksilösidonnainen. Nyt puhutaan ”minun perhe” muodossa. Seuraavassa ovat sijoitetun pojan ja hänen äidin käsitykset omasta perheestään:

Poika kertoo: ” *Mun perheeseen kuuluu mä, äiti, mun sisko, sen poikakaveri ja kissa. Sisko ei asu enää kotona. Oli meillä vielä kaks kilpikonnaa, mutt ne piti antaa pois, ku äiti ei tykänny enää niistä. Joo ja on vielä mummo ja pappa. Nekää ei kyllä asu kotona.* ”

Äiti kertoo: ” *Me ollaan Pekan kanssa ihan kahdestaan.* ”
(19.12.2005 käyty keskustelu.)

Perhetyö on aina räätälöitävä kyseessä olevan perheen tarpeita huomioonottavaksi. Perheen tulevaisuuden kuntoutuminen ei saa olla liian epärealistinen. Eteneminen tapahtuu pienin askelin. Huomioon on otettava perheen voimavarat joka elämän alueella sekä se, mitä heidän oma kulttuurinsa on. (Särkelä 2001, 28.)

2.4 Suunnittelu

Aloitettaessa perhetyötä laaditaan perhetyösuunnitelma yhdessä perhetyöntekijän, perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa. Perhettä kuunnellaan ja tilanne kartoitetaan kokonaisvaltaisesti. Suunnitelma tuo näkyväksi perheen tarpeet ja työntekijälle rungon perhetyön toteuttamiselle. Perhe otetaan huomioon kokonaisena sekä jokainen perheenjäsen yksilönä. Suunnittelun tavoitteellisuudessa täytyy näkyä selkeästi myös lapsen näkökulma. Perheen tavoitteet kirjataan niin perheen itsensä kannalta kuin työntekijän saaminen velvoitteiden kannalta. Olen huomionut työssäni, että velvoitteet tulevat pääasiassa sosiaalitoimelta, jolloin huomioidaan kokonaisvaltainen perheen kuntoutuminen. Velvoitteet voivat tulla myös lastensuojelulaitokselta, johon lapsi on sijoitettu. Silloin perhe voidaan velvoittaa päihteettömyyteen ja rajojen asettamiseen lapsen kotilomien aikana. Tavoitteet laaditaan konkreettisiksi niin, että

ne ovat sopivia ja perheen arkeen liitettävissä olevia. Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan säännöllisesti yhdessä. (Järvinen ym. 2007, 122–123.)

2.5 Perhetyö osana moniammatillista työtä

Lastensuojelulaitoksissa tehtävä perhetyö on monesti jatkoa sille työlle, mitä avohuollon puolelta on perheelle tarjottu jo ennen lapsen sijoitusta. Perhetyön konkreettiseen onnistumiseen vaikuttaa se, miten työntekijä osaa selkeyttää perheen tarvitseman avun tarpeen eri ammattialoilta. Työntekijän on tunnettava omat vahvuutensa sekä osaamisensa. Hänen on nähtävä perheen kokonaistilanne. Työntekijän oma ammatillisuus vahvistuu, kun hän tunnistaa mistä muualta perhe voi saada apua, sekä mitä apua on saatavilla, johon heitä voi ohjata, kun oma taito ei riitä. (Järvinen ym. 2007 193–194) Moniammatillinen työ vaatii dialogisuutta. Eila Kihlman (103) kertoo miten dialogisuus moniammatillisessa työssä merkitsee aktiivista toisen kuuntelemista, ääneen ajattelua, vaihtoehtojen pohdintaa, tuoreiden ja epätavallisten ideoiden positiivista vastaanottamista ja hyödyntämistä, Kihlman jatkaa vielä, että se luo hiljaisempien ja itsekriittisempien kannustamista ja lopuksi myös kykyä koota ja tiivistää merkitykselliset asiat. Moniammatillisesti perheen ongelmien tarkastelu ja pohdinta yhdessä auttaa perhettä kokonaisvaltaisesti ja päällekkäisyyksiltä välttämään. (Kihlman 2005, 103–104.)

Ongelmana moniammatillisuuteen voi olla yhteisen kielen löytyminen. Työryhmän jäsenten tulisi käyttää tiimityössä samaa kieltä, jolla he kommunikoivat perheen kanssa. Myös salassapitovelvollisuus tuo monille ongelmia yhteistyöhön. Perheen lupa tai mukanaolo palaveriissa poistaa useimmiten tämän ongelman. Edellä olevat haitat moniammatilliseen työhön ovat usein kuitenkin työntekijän haluttomuutta tai osaamattomuutta tiimityöhön. Tiimityöhön oppii työtä tekemällä ja toivottavaa olisikin nähdä toiset ammattilaiset oman työn täydentäjinä ja lisäajina. (Kihlman 2005, 103–104.)

2.6 Perhetyö on parityötä

Perhetyö on parhaimmillaan parityötä. Tällöin toinen voi tarkkailla tilannetta ja kirjata ylös kuulemaansa. Hän voi esittää lisäkysymyksiä selventämään kuulemaansa ja vetää lopuksi yhteenvedon koko keskustelusta. Parityöskentelyssä toinen voi viedä lapset muualle toisen keskustellessa vanhempien kanssa sellaisista asioista, jotka eivät ole lapselle hyväksi kuulla tai nähdä. Näin hän voi kuulla lapsia ja varmistaa, että myös he tulevat kuulluksi. (Järvinen ym. 2007, 133.) Seuraavassa tilanteessa parin tarve osoittautui välttämättömäksi:

Poika oli kotilomilla ja lomasoiton yhteydessä huomio kiinnittyi äidin sekavaan puheeseen. Tähän reagoitiin ja poikaa lähdettiin hakemaan takaisin sijoituspaikkaan. Perheen kotona poika alkoi kiukutella, ettei halua äidin luota pois. Toinen työntekijä vei pojan tilanteesta muualle ja toinen jäi äidin luo selventämään tilannetta. Äiti olikin tyytyväinen kun poika ei ollut kuulemassa äidin juopumuksesta puhuttaessa hyvin tiukkaakin sävyyn. Pojalta voitiin myös kysellä illan tapahtumista. (23.6.2006, oma kirjoitus tapahtumasta.)

Työntekijät voivat olla eri mieltä työskentelystä, mutta toimivassa vuorovaikutuksellisessa ja ammatillisessa työskentelyssä sen on katsottu olevan hyödyksi. Toisen näkökulmat on otettava huomioon ennen perheen tapaamista ja niitä on myös kunnioitettava. Yhdessä työtä tehtäessä tavoitteet on tiedostettava ja niistä keinoista on keskusteltava, joilla tavoitteisiin yhdessä perheen kanssa on sovittu pyrkiä. Parityöskentelyssä molemmat oppivat jatkuvasti uutta sekä toisiltaan että perheiltä. Työntekijät voivat parityöskentelyn avulla kehittää oman itsensä ammatillista kasvua ja osaamista. Tämä koituu perheiden ja työyhteisön hyväksi tuloksellisena perhetyönä. Parityöskentelyssä on tärkeää, että he ovat tasa-arvoisia keskenään ja että he kutsuvat toisiaan etunimellä. (Järvinen ym. 2007, 133, 137.)

Perheen avunpyyntöihin on reagoitava heti, sillä silloin perhe on vahvimmillaan ottamaan vastaan apua. Perhettä on kuunneltava ja annettava apu siihen, mitä perhe katsoo siinä tilanteessa tärkeimmäksi, vaikka työntekijöiden mielestä apu pitäisi antaa aivan toiseen asiaan kuin mitä perhe haluaa. Perheen motivoitumisen ja tervehtymisen

kannalta jo pieni korjaus asioihin saa aikaiseksi uskoa parempaan tulevaisuuteen. (Järvinen ym. 2007, 77.)

2.7 Perheen kohtaaminen

Työntekijän ensimmäinen tehtävä on esitellä itsensä. Tässä tilanteessa tulee kysymyksiä: käytäkö etunimeä vai sukunimeä, mitä kerron omasta työstäni, miten puhuttelen perheenjäseniä? Kysymyksiin ei ole vastauksia, vaan työntekijän on itse löydettävä niihin vastauksensa, omat tavat toimia. (Järvinen ym. 2007, 133.) Olen itse työssäni huomannut, että useimmiten tavattaessa lyhyt kuulumisien vaihto ja kysymys siitä, miten viime tapaamiskerran jälkeen on mennyt, auttaa keskustelun alkamista.

Kokemusten jakaminen asiakkaan kanssa voi edesauttaa hyvän ja toimivan asiakassuhteen kehittymistä. Työntekijän kokemukset eivät kuitenkaan saa olla se pääasia, eivätkä ne saa viedä tilaa varsinaiselta perhetyöltä. Työntekijän on suunniteltava, mitä hän on valmis kertomaan elämästään tai perheestään. Hänen on myös kiinnitettävä huomiota omaan pukeutumiseen. Vaatetuksen on oltava normaalia, ei yliampuvaa tai provosoivaa. Seuraavassa tilanne, jossa ylipukeutunut sai palautetta perheen äidiltä. ”*Sulla on hieno pusero, se on varmaan ollu kallis. Ei mulla vaan tuu koskaan ole varaa ostaa tollasta.*” (Erään äidin kommentti 2008 kesällä) Pukeutumisella voi olla suuri merkitys, miten perhe kohtaa työntekijän, katsovatko he heidän välisen eron korostuvan liiaksi. (Järvinen ym. 2007, 134.)

Perheen ja työntekijän keskustelut ovat lähtökohtia yhteistyön perustaksi. Työntekijällä on mahdollisuus käyttää keskusteluissa neuvovaa, ohjaavaa tai voimavaraistavaa tapaa. Työntekijä antaa vanhemmille mahdollisuuden itse päättää, mitä he kertovat, ja luottaa siihen, että he kertovat hänelle juuri ne asiat, joihin tarvitaan kipeimmin apua. Työntekijän on osoitettava olevansa aidosti kiinnostunut siitä, mikä on asiakkaalle tärkeää. Vanhempien tarinat saattavat muuttua johtuen siitä, missä kontekstissa he niistä kertovat. Työntekijälle tämä antaa uudenlaisien merkitysten syntyminen ja uusien näkökulmien syntyminen. Vanhemmille täytyy antaa tilaa kertoa aina uudelleen ja uudelleen elämän tarinaansa, ja työntekijän on suhtauduttava siihen kiinnostuneena. Ristiriitaisienkin näkökulmien esilläpito tuo

mukanaan tarinoiden muuttumisen ja kehittymisen ja antaa mahdollisuuden uusille tarinoille. Työntekijän on osattava reflektoida keskustelu. Vanhempien kanssa keskustellaan, onko keskustelu ollut sellainen, jossa perheen kannalta tärkeissä asioissa on edetty. Reflektoinnin avulla perheenjäsenten on mahdollista oppia uutta itsestään ja perheen muista jäsenistä. Reflektointi tuo tietoisuuden heidän tunteisiinsa, reaktioihinsa, ajattelutapoihinsa ja käyttäytymiseensä perheessä ja yksin. (Järvinen ym. 2007, 132.)

2.7.1 Perheen kotona tehtävä perhetyö

Perheen omassa kodissa tehtävä perhetyö on perheen ja työntekijän kannalta paras vaihtoehto. Perhe kokee olevansa omalla maanperällänsä ja näin ollen vahvimmillaan. Työntekijä tutustuu samanaikaisesti koko perheeseen ja siihen kulttuuriin, missä perhe elää. Koti on kuitenkin perheen yksityinen ja elämäntapaan kuuluva alue. Perhe kuitenkin itse päättää, antaako hän kotinsa perhetyöntekijän käyttöön. Perheen kotona tehtävälle työlle on annettava aikaa. Aika on työntekijän ja perheen yhteinen resurssi. Yhdessä sovitaan tapaamisen tavoitteet, kesto ja ajoitus. Työntekijä varaa riittävästi aikaa ja tilaa kuunnella perhettä. Hän kannustaa omalla käytöksellään perhettä kertomaan tarinoitaan. Vanhempien kanssa sovitaan, mitä asioita ei käsitellä lapsien ollessa paikalla. Parityöskentelyssä toinen voi viedä lapset muualle. Perheen kotona käydessä saattaa tulla myös tilanne, jossa naapuri kiinnittää huomion perhetyöntekijän vierailuun. Naapuri voi tiedostaen tai huomaamattaan kertoa jotain oleellista tietoa perheestä. Näissä tilanteissa on tiedostettava, ettei saa ryhtyä mukaan keskusteluun, ja on muistettava vaitiolovelvollisuus. (Järvinen ym. 2007, 132–134.)

Usein juuri naapureilta tulee tieto lapsen yöjuoksuista. Naapuri voi ”pahansuopeuttaa” kertoa myös esim. perheen alkoholinkäytöstä ja riitelyistä. Olen kuullut, että on käynyt näinkin, kun asiakaskäynnillä on satuttu samaan aikaan parkkipaikalle, niin vanha mies on ihmetelty ääneen kuinka nykyajan tupakka tuoksuu ihmeelliselle. Asiaa tutkiessa oli käynyt ilmi, että perheen ”ystävä” poltti huumaavia aineita. (kesä 2004, oma kirjoitus tapahtuneesta.)

2.7.2 Kuntouttava perhetyö

Kuntouttavalla perhetyöllä tarkoitetaan jo olemassa olevaa ongelmaa perheessä, jota aletaan kartoittaa ja kuntouttamaan. Kuntouttavaa perhetyötä tehdään varsinkin sijoitetun lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa. Lastensuojelullisen perhetyön tarkoituksena on pääasiassa tukea ja edistää kodin olosuhteita niin, että vaikeuksissa olevan lapsen kasvu ja kehitys tulisi turvatuksi. Lapsen tarpeet ovat etusijalla, mutta perhetyötä tehdään pääsääntöisesti koko perheen parissa. (Järvinen ym. 2007, 46.)

Perhetyö rakennetaan perheen tarpeet ja tavoitteet huomioiden. Pyritään pysäyttämään nykytilanne ja ohjaamaan perhe muutokseen. Työn edetessä otetaan huomioon perheen voimavarat ja vuorovaikutustaitojen vahvistuminen. Perhettä opastetaan ja tuetaan yhteistyöhön ja verkostoitumaan eri ammattilaisten kanssa, jotka tekevät työtä perhettä auttaakseen. Työn suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus edellyttävät perheen kaikilta osapuolilta sekä työntekijältä sitoutumista ja motivaatiota onnistuakseen kuntouttavassa perhetyössä. (Järvinen ym. 2007, 46.)

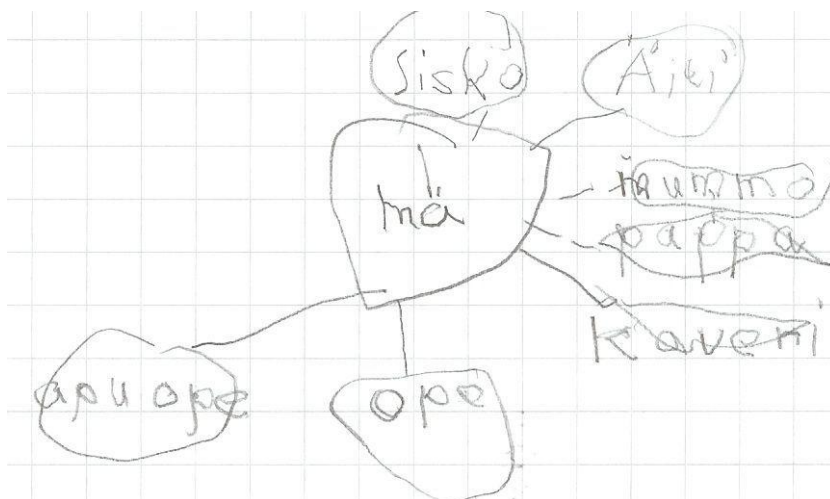
Lastensuojelun kuntouttava perhetyö on vastuullista, vaativaa ja monimuotoista perheen tukemista, auttamista, hoivaamista, asioihin puuttumista ja ongelmien ratkaisemista. Työssä on mukana vahva kontrolli, jolloin työntekijä avoimesti tarkkailee ja arvioi perhettä lastensuojelullisesta näkökulmasta. Perheen ja lasten sosiaaliset suhteet ympäröivään maailmaan ovat usein olemattomat. Vuorovaikutuksen saaminen muihin ihmisiin on yksi keskeisimmistä kuntoutumisen edellytyksistä.

Lapsen huostaanotto ja sijoitus saa aikaiseksi useissa vanhemmissa häpeää ja pettymystä. Perhetyö voi saada aikaiseksi voimavarojen kasvun ja sijoitusjakson näkymään uutena vanhemmuuden kasvun paikkana. Vanhempien kokemus, että häntä kuunnellaan edelleenkin lasta koskevissa asioissa, voi olla hyvin voimaannuttava asia niin vanhempien kuin lapsen elämässä. (Järvinen ym. 2007, 48.)

Verkostokartta kuntouttavan perhetyön osana

Verkostokartta on paljon käytetty työväline huostanotto- ja sijoitustilanteissa. Kartan avulla työntekijä pystyy hahmottamaan alkutilanteen tukiverkoston. Lapsen tai hänen vanhempiansa itsensä tuoma tieto ja tunne läheisistä ihmisistään antaa tietoa hänen senhetkisestä tilanteestaan paremmin kuin toisten esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden tuoma tieto.

Tässä on erään pojan verkostokartta sijoituksen alkaessa 19.12.2005.

Kuva 1. Pekan verkostokartta 19.12.2005

Kuvassa 1 poika on sijoittanut itsensä keskelle ja kirjannut ympärille läheisensä. Hän on miettinyt suhdettaan jokaiseen ja piirtänyt sellaisen viivan, miten kokee suhteen. Yhtenäinen viiva tarkoittaa hyvää suhdetta ja katkoviiva huonompaa, kaukaisempaa suhdetta. Pojan lähiverkostoon ei tässä vaiheessa kuulunut kuin opettaja ja apuopettaja oman perheen lisäksi.

Kuva 2. Pekan verkostokartta 24.2.2010.

Kuvassa 2 on saman pojan verkostokartta 24.2.2010. Nyt pojan lähiverkosto on laajempi. Hänen lähiverkostoonsa kuuluu nyt huomattavasti runsaammin ihmisiä. Pojan tukena on nyt uusia sukulaisia, kavereita, sekä laaja sijoituspaikan mukana tullut henkilöstö. Pojalle itselleenkin ihmisten määrä oli positiivinen yllätys.

Olen omassa työssäni perhekodin äitinä huomioinut, että perheelle voi olla suurikin yllätys, miltä verkostokartta loppujen lopuksi näyttää. Monen olen kuullut sanovan, ”Eikö mulla tosiaankaan ole muuta.” Työntekijä voi auttaa perhettä miettimään, mitä asialle voi tehdä, jotta tukiverkosto laajentuisi ja vahvistuisi, mikäli siihen on tarvetta. Perhetyöntekijä voi auttaa ottamaan yhteyttä jo unohdettuihin sukulaisiin, ystäviin tai naapureihin. Verkostokartta tehdään uudelleen työskentelyn jatkuessa, ja varsinkin

loppuessa, siitä näkyy selvästi, miten ihmissuhteet ovat muuttuneet. (Järvinen ym. 2007, 154–156.)

2.7.3 Syyllisyyden käsittely

Perheen tilanteen kriisiytyessä niin pahoin, että lastensuojelutoimenpiteet tulevat kysymykseen, kokevat vanhemmat usein syyllisyyttä ja häpeää. He katsovat epäonnistuneensa kasvattajina ja vanhempina. Nämä tunteet on käsiteltävä, jotta perhetyötä voidaan tehdä. Vanhemmat voivat käyttää näihin tunteisiin suunnattoman paljon voimavarojaan, ja perhetyö ei silloin auta perheen tilannetta. Perhetyössä voidaan muuttaa häpeä sovitelluksi syyllisyydeksi. Häpeän ja syyllisyyden ero on siinä, että häpeä kohdistuu ihmisen minuuteen ja syyllisyys tekoihin. Tällöin voidaan kohdistaa auttaminen konkreettisesti tekoihin, jotka auttavat vanhempaa pääsemään häpeästä. Toteamus muuttuu ”*Olen huono vanhempi*” siihen, että ”*mitä olen tehnyt*”, sillä huonot teot voidaan katkaista ja muuttaa paremmiksi. (Järvinen ym. 2007, 178–179.)

2.7.4 Uusiperhe

Uusioperheissä lapsen asema on useimmissa perheissä sama kuin molempien vanhempien biologisilla lapsilla. Perhetyö voi toteutukseltaan olla aivan samankaltainen kuin ns. normaaleissa perheissä. Kuitenkin huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten kuulee liian usein puhuvan, kuinka tuntee olevansa ulkopuolinen omassa perheessään, ja jopa jollain tavalla huono, josta ei tarvitse välittää ja jota ei voi tai tarvitse enää rakastaa. Perhetyö on näissä tilanteissa vaikeaa, ja työntekijän ammattitaito näyttäytyy hyvin ratkaisevasti tilanteessa. Miten saada lapsi tuntemaan, että kuuluu edelleen perheensä jäseneksi ja että muu perhe hyväksyy sijoituksen ja lapsen? Kysymykseen voi tulla myös tilanne, kuinka toimitaan, kun vain oma äiti tai isä välittää. (Broberg M, 2003, 14–15.)

2.7.5 Maahanmuuttajaperheet

Meillä työntekijöillä on tietty lapsuuskäsitys. Nyt elämme globaalissa yhteiskunnassa ja sen myötä muuttoliike on saattanut meidän tietoisuuteemme muiden yhteiskuntien ja kulttuurien lapset ja lapsuuskäsitykset. Meillä on suuri haaste vastata maahanmuuttaja-asiakkaiden erityiskysymyksiin ja näistä syntyviin haasteisiin. Vähemmistöperheiden ongelmat näyttäytyvät usein niin ongelmallisina, ettemme yksinkertaisesti huomaa heidän olemassa olevia voimavaroja. Usein maahanmuuttajalapsella yksin perhe ei vastaa hänen kasvatuksestaan, vaan huomioon on otettava koko suku. Perhe käsitteenä heille on koko suku. (Forsberg 2006, 11; Anis 2006, 69, 70.)

Työntekijällä on oltava tietoisuus omasta etnisyydestään, yleisestä kulttuuri- ja historiatietoisuudestaan, sekä kyky ymmärtää vähemmistöjä koskevia sosiaalisia ongelmia ja tilanteita. Kohtaamisissa tarvitaan hyvin joustavia vuorovaikutustaitoja. Lasten ja heidän perheidensä voimavarojen huomioiminen ja kyky erottaa kulttuuri- ja yhteiskuntasidonnaiset tekijät yksilökohtaisista tekijöistä ovat välttämättömiä työntekijälle. Kulttuuri tarkoittaa ihmiselle melko pysyvää arvostusta, elämäntapaa, sekä tapaa ymmärtää ja tulkita ympäröivää maailmaa. (Anis 2006, 71.) Lapselle ja perheelle suomenkielen opettelu on tärkeä tavoite, mutta oman äidinkielen ja kulttuurin pysyminen muistissa on työntekijälle yksi suurimmista tuen antamisen muodoista. (Anis 2006, 78). Suomalaisessa ympäristössä, koulussa ja kaveripiirissä selviytyminen tuo jo vaikeuksia maahanmuuttajan elämään. Varsinkin silloin, kun lapsi on jo lastensuojelun asiakas ja sijoitettu, hänen on suuri vaara leimautua perheensä mukana koko laajan suvun silmissä. Tällöin syrjäytyminen on todellisena vaarana, sillä lapsi kokee torjuntaa itseään kohtaan yhteiskunnan sekä yhteisönsä piiristä. Maahanmuuttajalapselle tässä tilanteessa perheen merkitys korostuu, varsinkin omien vanhempien hyväksyntä. (Anis 2006, 92–93.)

2.8 Lapsen näkökulma

Jokaisella lapsella on oikeus turvallisuus elämään, joka ei uhkaa hänen fyysistä tai psyykkistä kehitystään. Kaikissa lasta koskevissa päätöksissä korostaa Kansainvälinen YK:n Lasten Oikeuksien Yleissopimus (1991), että lapsen etu on huomioitava. Tässä sopimuksessa lapsen etua on katsottava yksittäisen lapsen ja koko lapsiväestön kannalta, valtakunnallisissa ja kunnallisissa päätöksenteoissa. On tärkeää kuunnella lasta hänelle tärkeissä asioissa ja pohtia, mitä vaikutusta asialla on lapsen kehitykselle sekä mitä lapsi ajattelee muista ihmisistä, heidän välisistään suhteista sekä avun saamisesta. Työntekijän on tunnettava lapsen kehitys ja siihen liittyvät haasteet, jotta auttamaan päästäisiin hyvinkin varhaisessa vaiheessa. Tärkeää on tuntea myös lapsen kulttuurikonteksti, joka vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen. (Järvinen ym. 2007, 28.)

Lapsi on aina jäsen jostain suuremmasta. Lapsi kuuluu perheeseensä historiallisesti, yhteiskunnallisesti sekä moraalisesti. Perhe vanhempineen ja toisine sisaruksineen voi olla se ainut ryhmä, johon lapsi tuntee kuuluvansa. Tilanne, jossa lapsi otetaan pois tästä tutusta ympäristöstä, voi äärimmäisyydellään olla todella vammauttava lapselle. Mikäli tässä tilanteessa unohdetaan perhe ja läheiset, ei työtä lapsen parhaaksi voi sanoa tapahtuvan. (Vuori & Nätkin 2001, 8.)

Yleensä lapsen asiat otetaan esille perheen ja vanhempien ongelmien kautta. Tässä on ongelmana se, että lapsen asiat jäävät huomioimatta aikuisten ongelmien keskellä. Työntekijän vastuulla on, että lasta kuullaan ja hänen tarpeensa otetaan huomioon työskentelyssä. (Möller, 2005, 67–68.) Vaikka lapsen näkökulma otetaan ensisijaisesti huomioon, ei vanhempia unohdeta kokonaan. Vanhempien näkökanta ja kokemus otetaan huomioon, kun aloitetaan yhteisten tavoitteiden löytäminen lapsen elämän parantamiseen. Vanhempia ei voida sivuuttaa siitäkään syystä, sillä lapsen hyvinvointi on pitkälti riippuvainen perheen hyvinvoinnista. Parhaiten lapseen tutustutaan tapaamalla lapsi yksinään, ja hänen kanssaan työskennellään. Lapsi on huomioitava hänen omista lähtökohdistaan käsin, ikä ja kehitys mukaan lukien. (Järvinen ym. 2007, 28–29; Möller 2005, 63–65.)

Työntekijän on huomioitava lapsi yksilönä ja potentiaalisena tiedon antajana. Luottamussuhteen luominen lapseen ei ole helppo tehtävä, mutta jo kuunteleminen ja kuuleminen, mitä lapsi kertoo, ja siitä tarkentavien kysymysten teko, saa lapsen huomaamaan, että työntekijä on oikeasti kiinnostunut. Lasta ei saa manipuloida kuitenkaan sellaisilla kysymyksillä, jotka saavat hänet vastaamaan ja kertomaan mitä työntekijä haluaa. (Hurtig 2006, 171.)

Tärkeää on, että lapsi vapaasti kertoo ongelmistaan ja elämästään kiirettä pitämättä. Vanhempia tai sisaruksia ei saa tuomita, tai yrittää lasta väkisin saada kertomaan pahoja asioita heistä. Tallöin lasta voi painaa syyllisyys ”*vasikoimisesta*”, ja seuraavalla kerralla saattaa olla vaikeaa saada lapsen kanssa kontaktia keskusteluihin. Lapsi voi myös tuntea olevansa huono, kun on kertonut läheisistään ”*pahaa*”, vaikka asia olisikin oikea ja auttaisi perheen tilannetta.

3 AMMATTITAITO

Perhetyön työntekijän ammattitaito on keskeisessä roolissa työn onnistumiselle. Työntekijän oma itsensä tunteminen, omien voimavarojen huomioonottaminen sekä muiden auttavien tahojen mukaan ottaminen työhön perheen parhaaksi on myös tärkeää. Työntekijä tekee työtään henkilökohtaisella itsellään, mutta hän ei voi työstää toimintatapaansa oman kulttuurin mukaan. Huomioitavaa on kuitenkin työntekijän oma elämäkokemus, josta voi ottaa apuja työn onnistumiseen. Työntekijän on huomioitava ja osattava ottaa huomioon jokainen perhe ja siihen kuuluvat jäsenet yksilöinä. Yhtä yhteistä toimintatapaa ei siis ole. Työntekijän on huomattava perheen ongelmien olemassaolo ja osattava neuvoa hyvin kattavasti, mistä perheen eri jäsenet tarvitsemansa avun saavat. Ensimmäiseksi on osattava huomioida perheen sen hetkiset voimavarat, joiden avulla lähteä toimimaan. Työntekijän on tiedettävä eri instanssit, joista perhe voi hakea apua, sekä motivoitava itsensä ja perheenjäsenet, jotta perheen tilanne saataisiin parannettua. Vuorovaikutustaitojen osaaminen suhteessa lapseen ja koko perheeseen on ensiarvoisen tärkeää perhetyön onnistumisen kannalta.

Työntekijä ei voi mistään tietää, miten hänen ohjaamisensa ja neuvomisensa toimii. Työntekijän on osattava löytää ne keinot, joita voi turvallisesti kokeilla perheen

arkeen. Näitä seurauksia työntekijä reflektoi ja arvioi, ovatko ne lisänneet perheen toimintakykyä ja hallintaa omaan elämäänsä. Tämän perusteella työntekijä joutuu ehkä muuttamaan toimintaansa, jotta perheen hallinta omaan elämäänsä lisääntyisi. Työntekijän on avoimesti ilmaistava huolensa, muuten huolet alkavat vaikuttaa suhteeseen perheessä, ne myös alkavat huonontamaan vuorovaikutusta. (Pyhäjoki 2005, 77.)

3.1. Ammattitaito perhetyössä

Perhetyön tekijällä on oltava käsitys lapsuudesta ja perhesuhteiden toimivuudesta, sekä niistä keinoista, joilla näitä voi tukea ja opastaa. Tärkeää on tarinoiden tulkitseminen. Lapset voivat käyttää tarinoita vaikeiden asioiden prosessoimiseen. Myös vanhemmat voivat käyttää tarinoita kertoakseen heille ehkä kiusallisiakin asioita. (Vuori & Nätkin 2001, 68–70.)

Työntekijän on osattava kasvaa ja kehittyä jatkuvasti työnsä mukana. Työntekijän on ymmärrettävä työn kokonaisuus ja osattava kehittää työtään eteenpäin aina kulloinkin vallitsevien olosuhteiden mukaan.

Perhetyöntekijän ammattitaito koostuu kvalifikaatiovaatimuksista (laadun määrittelyvaatimukset). Kvalifikaatiot jaetaan kolmeen tyyppiin: tuotannollisiin, normatiivisiin ja innovatiivisiin. Tuotannollisessa kvalifikaatiossa on työn vaatima ammattitaito ja tieto, normatiivisessa kvalifikaatiossa tulee esiin työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet ja innovatiivisessa kvalifikaatiossa katsotaan työntekijän ammattitaitoa. Lastensuojelutyössä kvalifikaatioista normatiiviset ja innovatiiviset ominaisuudet ovat ne, jotka katsotaan ammatillisesti olevan keskeisimmät työn toimivuuden kannalta. Perhetyöntekijän on oltava sitoutunut, motivoitunut ja sopeutumiskykyinen työhönsä. Nämä kuuluvat normatiiviseen kvalifikaatioon. Innovatiivisia kvalifikaatioita on runsaasti perhetyössä, joista keskeisimpiä ovat ehkä omaa työtä koskevat kehittämistarpeet ja ammatillinen kasvu. Myös työmenetelmien ja asiakastyöprosessien parempi hallinta on yksi kehitys- ja oppimistarpeista. Tänä päivänä työntekijän on tärkeää perhetyön onnistumiseksi perehtyä uusiin työmenetelmiin, kehittämishankkeisiin, moniammatilliseen

yhteistyöhän ja koulutukseen. Nämä ovat perhetyössä innovatiiviseen kvalifikaatioon kuuluvia puolia. (Reijonen 2005, 12–14.)

Perhetyössä on vaikeaa määritellä, mikä tieto tai taito on ensisijaisen tärkeää, mutta mikään osaaminen ei kuitenkaan ole turhaa. Perhetyöntekijältä odotetaan laaja-alaista osaamista kaikilta elämän aloilta. (Reijonen 2005, 12–14.)

3.2 Ammatillinen vuorovaikutus

Työntekijän vuorovaikutustaidot ovat niitä taitoja, joiden mukaan hän selviytyy erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Kirjassa *Perheen parhaaksi perhetyön arkea* (Järvinen ym. 2007, 103) sanotaan selkeästi, että vuorovaikutus on jatkuva ja tilannesidonnainen tulkintaprosessi, jonka aikana viestitään tärkeitä asioita muille, vaikutetaan heihin, luodaan yhteyttä toisiin ja saadaan palautetta omasta toiminnasta. Ihmisen edellytys selviytyä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa vaatii häneltä sekä emotionaalista että sosiaalista kompetenssia.

Emotionaalinen kompetenssi

Emotionaalinen kompetenssi tarkastelee ihmisen kykyä huomioida sekä omia että toisen ihmisen tunteita. Ihminen tiedostaa omaa käyttäytymistään erilaisissa tunnetiloissa, hän tietää miltä tilanne tuntuu, miten se ilmaistaan, miten sitä nimitetään sekä miten siitä puhutaan. Ihminen osaa säädellä omia tunnetilojaan ja hän pystyy erottamaan sisäiset tunteet ilman ulkoista ilmaisua. (Järvinen ym. 2007, 103.)

Sosiaalinen kompetenssi

Sosiaalisessa kompetenssissa ihminen edistää omia päämääriään ja ylläpitää myönteisiä suhteita muihin ihmisiin vuorovaikutustilanteissa. Sosiokognitiiviset ja sosiaaliset taidot ovat keskeisessä asemassa sosiaalista kompetenssia. Sosiokognitiiviset taidot näkyvät ihmisen taitona asettua toisen asemaan, taitona arvioida omaa suoritustaan ja käyttäytymistään sekä kykynä ymmärtää yhteisiä sääntöjä. Sosiaalista taitoa tarvitaan vuorovaikutustilanteissa, joita ovat muun muassa

kuunteleminen, läsnäoleminen sekä toiminta toisen hyväksi ilman vastapalvelusta. (Järvinen ym. 2007, 103–104.)

Vuorovaikutustaitojen kehittyminen vaatii toista ihmistä. Vuorovaikutuksessa minäkuva muodostuu suhteessa toisiin ihmisiin. Ihminen rakentaa itsestään omaa kuvaansa, jolloin hän tarvitsee toista ihmistä peilinään. Työntekijä on perhetyössä tuo toinen turvallinen ihminen, johon perhe/lapsi itseään peilaa. Luottamus työntekijään syntyy kokemuksista. Työntekijää kuunnellaan ja huomioidaan, miten hän reagoi kuulemaansa, sekä miten hän ottaa esimerkiksi vaikeat asiat puheeksi. Ilmapiirin ollessa hyväksyvä, perheen on helpompi tunnistaa, ilmaista ja kohdata vaikeita tunnetilojaan. Emotionaalinen tuki auttaa perhettä kuulluksi tulemisen ja välittämisen tunteen kokemisessa. Tuki voimistaa itseluottamusta ja omanarvontunnetta, vanhemmuutta, ja parisuhdetta sekä näiden välityksellä koko perheen toimivuutta. Perheelle ja lapselle on tärkeää kunnioitus heitä kohtaan, vaikka puhe olisi ollut hyvin negatiivisista asioista. Yksilöllisyyttä ei voi unohtaa vuorovaikutustaitojen tukemisessakaan. (Järvinen ym. 2007, 105–106.)

3.2.1 Persoonallisuus vuorovaikutuksessa

Työntekijän persoonallisuudella tarkoitetaan hänen ainutkertaisuuttaan ja yksilöllisyyttään kohdatessa lapsi tai hänen vanhempansa perhetyössä. Perhetyöntekijälle persoonallisuus on työväline, jota hän kehittää saavuttaakseen tavoitteita. Jokaisen on löydettävä oma tapansa toimia työntekijänä perhetyössä, mitään oikeaa tapaa ei ole. Perhetyötä voi tehdä monella eri tavalla ja persoonalla lopputuloksien ollessa samoja. Tärkeintä on kuitenkin lapsen ja perheen tarpeet. Useimmiten hyvät vuorovaikutustaidot opitaan epäonnistumisien kautta. Näin ollen työntekijän on kokeiltava toisia lähestymistapoja ja mietittävä tilannetta uudella tavalla. Perheen tai lapsen kohtaamistilanteet ovat kaikki erilaisia, joten toisen perheen tai lapsen kohtaamista ei voi käyttää perusteena tai ratkaisuna toiseen kohtaamiseen. Jokainen kohtaaminen on erilainen. (Järvinen ym. 2007, 190–191.)

3.2.2 Dialogisuus

Vuorovaikutus antaa mahdollisuuden dialogisuuteen, ja dialogisuus antaa voimavaroja vuorovaikutussuhteille. Ilman luottamusta ei voi toteuttaa dialogia. Luottamus ei kestä, jos sanat eivät vastaa tekoja. Dialoginen lähestymistapa lasta kohtaan tarkoittaa heidän yhteisiä keskusteluja, jutteluja ja vuoropuheluita asioista, joissa ymmärrys tulee vuorovaikutuksesta. (Välivaara 2008, 81.) Siinä ei ole ennalta suunniteltua kaavaa, kuinka edetä, vaan siinä puhutaan kaikesta siitä, mitä kulloinkin pitää tärkeänä molempien saadessa tuoda rehellisesti aidot mielipiteensä ja ajatuksensa esille. Tavoitteenasettelu dialogissa tarvitsee katseen tulevaisuuteen sekä lapsen ja perheen arkeen että työntekijältä kuulemista. Myös perheen muiden osapuolten kanssa dialoginen vuoropuhelu tuo uutta ajattelua kaikkien osapuolten tietoisuuteen. Dialogissa kaikkien osapuolten sanomaa kuunnellaan ja sitä kunnioitetaan, vaikka sitä ei hyväksyttäisikään. Dialogissa puhutaan ääneen, se tuo uutta ymmärrystä itsensä tuntemiselle, kun kuulee itse sanovan ajatuksiaan ja tunteitaan. Se antaa oivalluksia ja ideoita, joita ei aiemmin ole ajatellutkaan. Dialoginen vastavuoroisuus onnistuu täydellisesti hyvin harvoin. Osapuolten kulttuuriset ja toiminnalliset eroavaisuudet ajattelevat asioista niin eri tavalla, jotta yhteisymmärrykseen päästäisiin. Kuitenkin jonkinlaisen yhteisymmärryksen aikaansaaminen tukee yhteistyötä lapsen asioiden parhaassa mahdollisessa hoitamisessa. (Pyhäjoki 2005, 71–74; Järvinen ym. 2007, 107–108.)

Reflektiotaito

Itselfreflektio on kyky miettiä ja pohdiskella itse työskentelyään. Työntekijän on oltava tietoinen omasta itsestään, elämäntarinastaan ja tunteistaan. Työntekijän ollessa lapsen kanssa vuorovaikutuksessa, hän kokee tunteita, jotka voivat ohjata hänen käytöstään lasta kohtaan. (Välivaara 2008, 79.) Ääneen ajattelu tukee reflektiivisyyttä. Se on tutkivaa vuoropuhelua itsensä ja toisen, eli ympäröivän todellisuuden kanssa. (Järvinen ym. 2007, 186.)

4. SIJAISHUOLLON PERHETYÖ

Perhetyö on lastensuojelussa ja etenkin laitoksen ollessa kysymyksessä tärkein huomioonotettava työnmuoto. Olen huomionut, miten lapselle huostaanoton ja sijoituksen aikana perheen merkitys korostuu, varsinkin huoli äidin jaksamisesta. Monesti olen vuosien varrella kuullut lapsen sanovan ja huolestuvan: ” *Miks mun äiti ei vastaa puhelimeen, sille on varmaan sattunu jotain, kun se on ihan yksin, ja kun kukaan ei välitä siitä.*” Perhe on myös tulevaisuuden kannalta varteenotettava kokonaisuus. Silloin myös perhe, joka jää kotiin, tarvitsee tukea ja ymmärrystä tähän hyvin arkaluontoiseen tapahtumaan, jonka huostaanotto ja lapsen siirtyminen laitokseen tuo mukanaan. (Joronen 2006, 37.) Perheen vanhempien ymmärrys tilanteesta voi suurimmillaan olla hyvin syyllistävä, ja näin ollen annettava tuki tulisi olla voimaannuttavaa, ei pakottavaa. Työntekijälle perheen taustojen tietäminen ja ymmärtäminen on ehto hyvään ja kaikkia osapuolia auttavaan työhön lapsen parhaaksi. Vaikka lapsi saisikin kaiken tarvitsemansa tuen ja avun, se ei merkitse mitään, mikäli hänen perheensä voi edelleen huonosti. Sosiaalityöntekijöillä on jo tietoa lapsen perheestä ja niistä olosuhteista, joiden mukaan siellä eletään. Työssäni olen todennut, miten tärkeää on oikeanmukaisen tiedon saaminen sijoituspaikkaan ja sen työntekijöille.

Sijaishuollossa perhetyön tarkoituksena on itsenäisen elämän ja vanhemmuuden tukeminen, kasvatusasioissa ohjaaminen, perhesuhteiden normalisoituminen ja ongelmien korjaamiseen motivoituminen. Perhetyön tärkein asia on pyrkiä lähentämään lapsi, laitos ja biologinen perhe toisiinsa. Perhetyön avulla lapsen perheeseen ja verkostoon pidetään suhteita. Perhetyön merkitys korostuu silloin, kun puhutaan lapsen palaamisesta perheen pariin ja huostaanoton purkamisesta. (Taskinen 2007, 17.) Lapsen perhe on yhteistyökumppani, jota tuetaan ja ohjataan olosuhteiden ja ongelmien hyvään muutokseen. Ongelmiin pyritään löytämään yhteistyössä ratkaisuja. Perhetyössä ei voida unohtaa vanhempia silloinkaan, kun lapsi siirtyy jälkihuoltoon. (Järvinen ym. 2007, 48.)

4.1. Perhetyö koulukodissa

Lapsen ollessa sijoitettuna koulukotiin, perhetyö on yksi tärkeimmistä työmuodoista, ehkä tärkein. Lapsella on oikeus vanhempiinsa, sekä sisaruksiinsa ja muihin hänelle läheisiin ihmisiin. Lastensuojelulaisissa (10:54 §.) sanotaan, että sijaishuollossa lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä. Pääsääntöisesti työ lapsen ja hänen perheensä kanssa on johtanut lapsen pääsyyn takaisin kotiinsa. Kuitenkin nyt vallitseva tilanne lapsen kohdalla johtaa useimmiten itsenäiseen asumiseen ja jälkihuoltoon.

Lastensuojelussa lasten etu on oltava kaikkien työntekijöiden yhteinen perustehtävä. (Reijonen 2005, 10). Perheet ovat kaikki erilaisia, ja heillä voi olla eri tavat, tottumukset, kulttuuri tai uskonto. Perhetyöntekijällä täytyy olla avoin katse perheen tilanteeseen, sekä hänen tulee huomioida perheiden monimuotoisuus. Perhetyötä tehdään monella eri tavalla, koulukodilla tavataan perhettä ja sen jäseniä yksin tai koko perheenä. Eniten kuitenkin työtä tehdään lapsen kanssa kahdestaan keskustellen. Työntekijä voi vierailta myös perheen kotona tai perhettä tavataan erilaisten palaverien yhteydessä.

Perheen tilanteeseen tutustutaan haastattelemalla perheen jäseniä ja haastamalla heidät kertomaan oma mielipiteensä vallitsevasta tilanteesta. Kaikkien perheiden kanssa ei voida tehdä perhetyötä, ehkä suurimpana ryhmänä ne vanhemmat, jotka sitä ei halua tai eivät suoranaisesti välitä lapsestaan tai hänen elämästään. Tärkeää olisi kuitenkin saada perhe sitoutumaan edes jonkin muotoiseen ja laajuiseen työskentelyyn lapsen eduksi. Perhetyössä luottamus kaikkien osapuolien välillä on tärkeää. Tärkein asia on kuitenkin lapsen ja hänen vanhempansa välisen luottamuksen ja kommunikoinnin palautuminen.

4.1.1 Koulun perhetyö

Vanhempien näkemykset oman lapsen osaamisesta ja taidoista, sekä kodin ilmapiiri että vanhempien suhtautuminen lapseensa ovat ratkaisevia tekijöitä

koulumenestykseen. Nämä asiat muovaavat lapsen omaa käsitystä itsestään. Heikkoon koulumenestykseen on tavallisimmin syynä liian salliva ja laiminlyövä kasvatustyyli, jolloin koulumotivaatio on olematon. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 90, 91, 117.)

Tony Dunderfelt (1999, 89) tähdentää, miten koululla on tänä päivänä hyvin suuri vastuu kasvatustehtävässä. Normaalisti lapsi ja hänen vanhempansa ajattelevat koulumenestyksen olevan tärkeää tulevaisuutta ajatellen, mutta valitettavasti on myös niitä, joille koulu ja opiskelu tarkoittanevat *”pakkoa sekä turhaa ajanvietettä”*. Perheen tuki on oppimiselle yksi kannatinpilareista. Koulutyö ei suju, mikäli kotiväki ei koulua ja koulutusta arvosta. Kulttuuri, jossa *”mitä välii”* kaikesta on vallitsevana, on vaikea saada lapsi motivoitukseksi oppimaan.

Koulu voi olla kuitenkin se ainut paikka, jossa välitetään. Pelkona voikin olla opettajan ylikuormittuminen ja väsyminen lapsen ja perheen ongelmiin. Syrjäytyneiden ja erityisongelmaisten lasten varhainen tunnistaminen olisi tärkeää johon koulutuksen täytyisi vastata. Myös vanhempien kohtaaminen koulutyössä vaatii ymmärrystä ja hyviä vuorovaikutustaitoja. Opettajilta vaaditaan vahvaa vuorovaikutusosaamista ja itsetuntemusta. Mieleen tulee, mistä otetaan käytettävä aika perhetyölle opetustyön lisäksi. (Helavirta 2006, 210; Pesonen 2006, 83.)

4.1.2 Jälkihuollon perhetyö

Jälkihuollossa perhetyö on yksilökohtaista nuoren ja hänen vanhempiensa tarpeista lähtevää työtä. Jälkihuollossa heille selvitetään, mitä lakisääteisiä palveluja heille on tarvittaessa järjestettävä, ja heitä on autettava löytämään heille ne tarpeelliset palvelut. Perhettä ja nuorta tuetaan hakeutumaan tuen piiriin ja käyttämään niitä. Jälkihuollossa kannetaan kokonaisvaltainen vastuu nuoren ja hänen perheensä palveluohjauksesta ja niiden koordinoinnista. Nuoren perhettä vastuutetaan ja tuetaan omatoimiseen omien voimavarojen käyttämiseen oman elämänsä hallinnassa. Päämäärä jälkihuollon perhetyölle on saada nuori itsenäistymään, saada hänet omillaan toimeentulevaksi nuoreksi osana omaa sosiaalista verkostoaan. Jälkihuollossa nuoren kaipuu

turvallisesta aikuisesta korostuu. Nuori haluaa sellaisen aikuisen rinnalleen, joka sitoutuu häntä ja hänen perhettä tukien kohti omatoimista aikuisuutta. (Jälkihuolto.)

4.2 Sosiaalitoimi perhetyössä

Sosiaalitoimea ei voi unohtaa perhetyötä tehtäessä. Sosiaalitoimi on se instanssi, josta ensikäden tieto on peräisin ja se, joka päättää lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta, opetuksesta ja terveydenhuollosta, sekä kenellä on oikeus käyttää puhevaltaa huostaan otetun lapsen passia koskevissa asioissa. (Taskinen 2007, 82–83.) Sosiaalityöntekijän tietäessä perheestä jo entuudestaan hän on näin ollen hyvä apu ja tuki perhetyötä tehtäessä. Perhetyöntekijä voi kuitenkin päästä lähemmäksi lasta ja perhettä, kuin sosiaalityöntekijä. Olen työssäni kuullut usein vanhempien sanovan, että juuri sosiaalityöntekijä on se, joka on vastuussa siitä, että lapsi huostaan otettiin ja sijoitettiin. He ovat katkeria ja vihaisia. Moni perhe haluaa lähelleen työntekijän jolla ei ole ”titteliä”. Sosiaalityöntekijä on kuitenkin pidettävä ajan tasalla lapsen ja hänen perheensä tilanteesta, johon myös kuukausikirjeiden kirjoittaminen velvoittaa.

4.3 Dokumentointi

Asiakirjojen kirjaaminen on välttämätöntä perhetyön onnistumiselle ja jatkumiselle. Dokumentointi palvelee työskentelyn arviointia. Dokumentointi turvaa perheen sekä työntekijän aseman ja oikeudet. Esimerkiksi erimielisyyksien ilmaannuttua ei tieto ole ainoastaan muistin varassa. Dokumentoinnilla perhetyö tehdään näkyväksi ja tieto toimii työn välineenä. Tieto, joka saadaan muualta kuin perheeltä itseltään, on merkittävä näkyviin. Lisäksi on merkittävä, keneltä tieto on saatu ja mitä tietoa on saatu. Arkaluontoisissa tiedoissa tulee tietää, mitä laki sanoo niiden kirjaamisesta. Työyhteisössä voidaan keskustella niistä arkaluonteisista asioista, joihin perhe on antanut luvan, ja jotka ovat perhetyön kannalta välttämättömiä. Salassa pidettäviä tietoja saa käsitellä vain ne, joilla on siihen lupa. Lastensuojelulaista, Henkilötietolaista, Laista sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä Hallintolaista löytyy tarkkaa tietoa dokumentoinnista. (Lastensuojelulaki 2007/417;

Henkilötietolaki 1999/523; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812; Hallintolaki 2003/434)

Perhetyön dokumentoinnissa tietoa tulee myös perheen muista jäsenistä ja heidän elämäänsä lähellä olevista henkilöistä. Nämä tiedot ovat ehdottomasti salassa pidettäviä. Kaikki dokumentointi on tehtävä virheettömästi. Virheellisen tiedon voi muuttaa, mutta alkuperäistä tietoa ei saa poistaa. Korjaajan nimi ja virka-asema, korjauksen peruste ja päivämäärä on merkittävä asiakirjaan. Asiakirjat on säilytettävä niin, ettei ulkopuolisilla ole mahdollisuutta niiden lukemiseen. Asiakirjat ovat pääsääntöisesti perhettä varten, joten kirjoituksen on oltava selkeää ja lähellä perheen arkea. Ennusteita ei kirjata, olennaisinta on, miltä tilanne näyttää perheen ja lapsen kannalta nyt. Lapsi on tultava kuulluksi myös dokumentoinnissa. Kirjaamisessa perhetyöntekijän on tiedostettava vallan väärinkäyttö. Hänen vallassaan on, mitä kirjaa ja miten. Perheen tietojen asiallinen dokumentointi on osa perhetyön prosessia. (Järvinen 2007, 116–119; Dokumentointi.)

5 VOIMAVARAKESKEINEN PERHETYÖ

Kaikki Sippolan Kulukodin työntekijät pyritään kouluttamaan voimavarakeskeiseen perhetyöhön Pekka Holmin koulutuksessa. Koulutus on monimuoto-opetusta laajuudeltaan 800 tuntia. Perheen avun ja tuen tulee olla lähtöisin perheen omista voimavaroista. Jokainen perhe on erilainen, ja jokaisella perheellä on omat käsityksensä oman perheensä hyvästä. Lähtökohta opintojen kontekstiksi perustuu kolmeen toimintaan perheen kanssa:

1. Toimiiko työntekijä niin, että perheen omat kyvyt ja voimavarat lisääntyvät ja vahvistuvat?
2. Tulevatko perheenjäsenten omat äänet tarpeeksi kuulluiksi yhteistyössä?
3. Miten työntekijä pitää huolta yhteiskunnan ”terveeseen” perhe-elämään liittyvistä normatiivisista oletuksista?

(Holm 2000, 36.)

Voimavarakeskeiset periaatteet perhetyössä

Perhetyön lähtökohta on huoli perheestä ja sen auttamisesta. Tavoitteellisessa perhetyössä on projekti, jota seuraa prosessi. Tuki ja kontrolli mahdollistavat työn tuloksellisuuden. Näitä vahvistavat erillisyys, dialogisuus, reflektiivisyys ja yhteisyys. Kaikkien näiden yhtensovittaminen luo puitteet hyvälle ja toimivalle voimavarakeskeiselle perhetyölle. Työntekijän oman ammatillisuuden varaan jää, miten hän nämä huomioi omassa tavassa tehdä perhetyötä. (Holm 2000, 37- 41.)

Perhetyössä työntekijän tärkein työväline on hän itse. Oma persoonallisuus tuo mukanaan halun kehittyä työssä. Ammatillisuutta lisätään kouluttautumalla, mutta vain työtä tehden oppii erehdyksien ja onnistumisien kautta. Työntekijän kyky olla yhteistyössä dialogisesti antaa perheelle ja sen kaikille jäsenille mahdollisuuden tulla kuulluksi. Kenenkään tarinaa ei saa väheksyä tai pitää toista mitänsanomattomampana. Kohtaamistilanteissa myös työntekijä on tasavertainen perheenjäsenten kanssa. Hän ei tyrmää asioita vaan pyrkii reflektoinnin avulla saamaan perheet huomaamaan eri vaihtoehtojen paremmuuden. Näin toimiessa perheestä tuntuu, kuin perhe itse olisi keksinyt miten toimia. Vuorovaikutus kokonaisuudessaan auttaa työntekijää pääsemään mahdollisimman sisälle perheen arkeen. Se, miten työntekijä puhuu, ilmehtii sekä pukeutuu, kertoo hänestä, hänen motivaatiostaan ja arvostuksestaan perhettä kohtaan enemmän kuin pelkkä puhe. (Holm 2000, 41- 43.)

Pekka Holmin mukaan (2000, 38) voimavarakeskeisen perhetyön filosofiassa on kysymys: *”Olenko minä suhteessa ja toiminko niin, sekä kerronko suhteestani/toiminnastani perheeseen sellaisia tarinoita, jotka auttaisivat tukisivat ja helpottaisivat juuri tämän perheen elämää?”* Painopisteeksi voimavarakeskeisessä perhetyössä nouseekin työntekijän ammatillinen osaaminen.

6. TUTKIMUSONGELMAT

Sippolan koulukodilla ei ole yhtenäistä tapaa tehdä perhetyötä, poikkeuksena erityisen huolenpidon osasto (EHO). Taloon on ollut kehitteillä perhetyön tiimi, jonka tarkoitus

olisi ollut kartoittaa ja kehittää perhetyön strategiaa malliksi työntekijöiden käyttöön. Tiimi oli tarkoitus koota voimavarakeskeisen perhetyön koulutuksen käyneistä ohjaajista. Tämä ei kuitenkaan onnistunut, jonka syytä kukaan ei oikeastaan tiedä. Nyt Sippolan koulukodille ollaan kehittämässä toimivaa perhetyö mallia. Suunnittelun toteuttaa valittu perhetyöntekijä. Opinnäytetyössäni tahdoin kysymyksilläni kartoittaa työntekijöiden perhetyön tietoutta osana lastensuojelun arki työn käytäntöä. Opinnäytetyöni keskeinen tutkimusongelma on:

- Millaisena työntekijät kokevat perhetyön Sippolan koulukodissa?

Alaongelmia ovat:

- Millaisena työntekijät näkevät perhetyön tarpeen?
- Miten työntekijät näkevät itsensä perhetyön prosessissa?
- Millaisia odotuksia työntekijöillä on perhetyöhön Sippolan koulukodilla?
- Mitä perhetyö on käytännössä?
- Miten perhe huomioidaan kokonaisuutena perhetyössä?
- Miten työntekijän jaksamista voitaisiin parantaa?

7. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Kysymykset olivat tarkoitettu kaikille Sippolan koulukodin työntekijöille. Osa kysymyksistä oli laadittu niin, että jokainen työntekijä pystyi vastaamaan niihin ilman varsinaista perhetyötietoutta. Kaikkiin kysymyksiin odotin vastauksia ohjaajilta sekä erityistyöntekijöiltä, joilla on perhetyötietoutta ja jotka tekevät perhetyötä jossain määrin. Päädyin lähettämään kysymykset sähköpostitse, sillä katsoin sen olevan yksinkertaisin tapa tavoittaa kaikki työntekijät. Sovin talon toimistotyöntekijän kanssa, että hän välittää kaikille hänelle lähettämäni kysymykset. Lähetysajankohta oli kesäkuun puoliväli 15.6.2009, jolloin osa työntekijöistä oli kesälomalla ja useimmat olivat jäämässä sille. Aikaa kysymyksiä vastaamiselle annoin 15.8.2009 asti.

Määräaikaan mennessä sain seitsemän vastausta. Ajattelin uusia kysymyksiä lähettämisen sähköpostilla. Päädyin kuitenkin monistamaan itse kysymysarkit ja

viemään ne osastoille ja toimistoon. Päämääräni oli antaa mahdollisimman monelle kysymykset henkilökohtaisesti. Näin toimiessani sain vastauksia vielä kahdeksan. Halusin vielä lisätietoa erityisen huolenpidon osastolta, koululta sekä jälkihuollolta. Erityisen huolenpidon osastolle ja koulun edustajalle laitoin sähköpostia, jossa pyysin kirjoittamaan, miten perhetyö on näkyvillä heidän arjessa. Jälkihuollon työntekijää haastattelin. Yksi työntekijöistä palautti vielä vastauksensa työhöni marraskuussa.

Kysymykset lähetettiin 48:n sähköpostiosoitteeseen, joista 16 vastasi. Vastanneita oli 33 %. Määrä vastaa tutkimuksen tarkoitusta saada työntekijöiden mielipide Sippolan koulukodin perhetyöstä heidän näkemänään. Vastajat jaottuivat koulukodin jokaista eri toimipistettä kattavaksi. Aiempaa vastaavaa tutkimusta ei Sippolan koulukodin perhetyöstä ole tehty, joten vertailua ei voida suorittaa.

8. PERHETYÖ SIPPOLAN KOULUKODIN TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMÄNÄ

8.1 Perhetyön tarve

Kysymykseen, miksi perhetyötä on tehtävä Sippolan koulukodissa, tuli paljon erilaisia näkökohtia. Monille vastanneista työntekijöistä oli kuitenkin selvää, että koska kysymyksessä on lastensuojelulaitos, täytyisi monella työntekijällä olla tietoa siitä, että ilman perhetyötä ei ole lastensuojelutyötäkään. Perhetyön katsottiin olevan hyvän lastensuojelutyön ja etenkin sijaishuoltotyön kannatinkivi. Perhe mielletään monen lapsen tärkeimmäksi tukiverkostoksi sekä jopa ainoaksi sosiaaliseksi kontaktiksi muihin ihmisiin.

Moni katsoi saavansa kosketuspintaa perheeseen ja lapsen elämään perheessä perhetyötä tehtäessä. Moni kirjoitti, että lapsen tullessa sijoitukseen Sippolan koulukotiin ja kun työ perheen parissa alkaa, ovat vanhemmat ja muu perhe avainasemassa. He tietävät, mitä lapselle kuuluu ja miten se on vaikuttanut perheen elämään. Heiltä kuuli sen, mitä perhetyöltä tahdotaan ja odotetaan. Lapsen vanhemmilta saatiin myös tietoa lapsen ja perheen kulttuurista sekä mahdollisesta valtauskonnosta poikkeavasta uskonnosta. Nämä tulee huomioida vahvasti lapsen kasvatusta suunniteltaessa ja toteuttaessa.

Yhteyden ja perhesiteiden säilyminen omaan perheeseen katsottiin tarpeelliseksi, sillä lapsi lomailee kotonaan viikonloppuisin ja pitempien lomien aikana. Usein lapsen ja vanhempien välit ovat hyvin tulehtuneet ja näin ollen perhetyön tehtävänä on saada heidät jotenkin kommunikoimaan keskenään työntekijät kirjoittavat ja tähdentävät että, kotona lomilla käyminen edellyttäisi ideaalitulanteessa, että perhe, vanhemmat, ja lapsi kuntoutuisivat. Yksi vastanneista kirjoitti: *”Aikuiset tulisivat aikuisiksi, ja sen myötä lapsen vanhemmiksi, sekä lapset saataisiin ymmärtämään säännöt ja velvoitteet lapsena olemisessa”*. Eräs kirjoittaa, miten lapsen problematiikka on lähtöisin useimmiten koko perheen problematiikasta. Muutamassa vastauksessa kysyttiin, mikä on Sippolan koulukodin perhetyöntekijän osallisuus silloin, kun vanhempien välit ovat ongelmalliset. Perhetyötä sijoitetun lapsen kohdalla pidettiin kokonaisvaltaisena työnä koko perheen kesken, työn täytyisi normalisoida ja velvoittaa myös vanhempia.

Sippolan näkemystä lapsen parhaaksi halutaan lähemmäksi perheen omaa ajatusta lapsensa parhaaksi, kirjoitettiin monessa vastauksessa. Tämä vaatisi näkemyksien kohtaamista ja ajatuksien vaihtamista. Lapsen kasvua haluttiin tukea itsenäiseksi ja vastuuntuntoiseksi. Tämä toteutuisi laittamalla lapselle turvalliset rajat ja kasvuympäristö. Eräs työntekijä mietti lapsen rajojen yhteydessä: *”Eikö turvallisiin rajoihin kuulu osaltaan myös jonkinasteinen sanktiouittaminen väärin tehtäessä. Miten lapsi voi oppia, ettei elämässä voi tehdä ja toimia niin kuin kotona on saanut toimia. Voiko työntekijä olla mielestään vastuullinen aikuinen, jos väärin tehdessään lapselle vain kerrotaan, ettei niin saa tehdä ja illalla lähdetään elokuviin. Voiko tämä olla hyvä malli perheelle tai edes lapselle?”*

Moni piti perhettä loppujen lopuksi kuitenkin lasta eheyttävänä eikä vahingoittavana voimavarana. Näin ollen perheen merkitys korostui entisestään. Vanhemmat tarvitsevat kuulijan, joka ilman ”titteliä” neuvoo ja opastaa sekä tukien tuo helpotusta arkeen ja sen toimivuuteen mieluiten kahvikupin äärellä, kertoi yksi vastaajista kokemuksestaan.

Kaikki työntekijät tiedostivat koulutuksen tarpeellisuuden. Monien vastanneiden työntekijöiden mielestä jo itse lastensuojelutyöhön vaadittava koulutus on aiheellista myös perhetyötä ajatellen. Katsottiin, että tieto tuli koulun mukana ja taito syntyi

perhetyötä tehdessä. Talon järjestämään voimavarakeskeiseen koulutukseen toivottiin kaikkien pääsyä, ja sen käyneet pitivät sen opetusta kattavana ja sellaisena, että siitä on saanut monia käyttökelpoisia keinoja oman työnsä avuksi.

8.2 Työntekijät perhetyön prosessissa

Lähes kaikilla oli toive saada perhetyöntekijän virka taloon. Monet kirjoittivat, että tämän perhetyöntekijän ammattivaatimuksena pitäisi olla koulutus, avoimuus, aitous, rehellisyys ja tasapuolisuus, sekä ammatillisuus. Osa työntekijöistä toi esille ongelmakeskeisen perhetyökoulutuksen ja tämän pohjalta mahdollisen perhetyön työryhmän. Kolme vastanneista toi työryhmän esille vastaavana tahona perhetyöhön. Suurimpana ryhmänä perhetyön vastuunkantajina nähtiin kuitenkin ohjaajat kukin omassa yksikössään, mahdollisesti erityistyöntekijän parina. Erityistyöntekijä yksin tai johtaja vastaavana tuli esille muutamassa vastauksessa.

Kaikki vastaajat nimesivät perhetyön tekijöiksi pääsääntöisesti ohjaajat kukin omissa yksiköissään. Perhetyötä tehtäisiin oman ohjattavan lapsen perheen parissa. Ohjaajien pareina nähtiin erityistyöntekijät sekä mahdollinen perhetyöntiimi.

Monet vastanneista toivat esille, että perhetyötä tehdään jollakin tavalla koko ajan: puhelimitse ja tapaamisien yhteydessä perheen kotona tai koulukodilla sekä palaverien yhteydessä vanhempien kanssa. Kaikki pitivät työntekijän tärkeimpänä osaamisalueena vuorovaikutustaitoja, josta moni kirjoittikin, että ilman vuorovaikutustaitoja ei ole perhetyötä. Tämä huomioitiin yhdessä dialogisuuden sekä reflektiotaitojen kanssa keskeisimpinä teemoina. Usean työntekijän vastauksissa pohdittiin, milloin lapsen kanssa tehtävä työ on perhetyötä ja milloin arkityötä lapsen parhaaksi Sippolan koulukodissa. Moni kuitenkin ymmärsi perhetyön paneutuvan enemmän itse perheen kanssa tehtävään auttamistyöhön, ja lapsen kanssa tehtävä työ Sippolan koulukodissa oli ns. arkityötä. Yksi työntekijä kirjoittaakin: *”Itse olen ajatellut, ettei minun työ lapsen kanssa ole kuitenkaan ns. perhetyötä, eiköhän perhetyö ole koko perheen auttamista. Arkityö on arkityötä ja muu sitä perhetyötä.”*

Perhetyössä ohjaajien katsottiin olevan avainasemassa linkkinä perheeseen saaden heiltä tietoa paperitietoa paremmin. Ohjaajat pitivät itseään myös niinä toimijoina,

jotka informoivat Sippolan koulukodin muuta henkilökuntaa sekä sosiaalityöntekijöitä, lääkäreitä ja muita tahoja perheen ja erityisesti lapsen asioita sekä suunnitella että tehdä. Ohjaajat pyrkivät omalla käytöksellään osoittamaan arvostustaan vanhemmille sekä kertomaan heille heidän tärkeydestään osana kokonaisvaltaista työtä. Vanhempien mielipiteitä ja ajatuksia perheittensä ongelmista ja niiden ratkaisusta pidettiin hyvin tärkeinä, ja niitä pyritään kunnioittamaan. Vanhempien tarpeet pyritään tiedostamaan sekä huomioimaan, jotta auttaminen olisi mahdollisimman voimaannuttavaa.

Osa työntekijöistä kertoi, miten heillä oli mahdollisuus vaikuttaa perhetyön tekemiseen oman vastuun alueen puitteissa. Erityistyöntekijä kertoi olevansa perhetyötä tekevien tukena näin haluttaessa. Hän katsoi toteuttavansa perhetyötä ohjaajan parina sekä pyrki omalta osaltaan kehittämään, osittain ylläpitämään ja mahdollistamaan perhetyötä Sippolassa. Eräs työntekijä kertoi pystyvänsä mahdollistamaan perhetyön toteutumisen suunnittelemalla työvuorot niin, että aikaa oli esimerkiksi kotikäynteihin. Yksi vastannut kirjoitti omasta osallisuudestaan perhetyöhön: *”Perhetyöhön kuuluu osaltaan myös lasten ruokamaksut vanhemmille tai muuhun sovittuun lomapaikkaan ja näin ollen myös minä teen omalla työlläni perhetyötä. Eikä ole myöskään kovin harvinaista, että vanhempi ottaa yhteyttä ja purkaa paha oloaan minulle.”*

Ruuan merkitystä monikaan ei jättänyt huomioimatta lapsen ja hänen perheensä elämää tarkastellessa. Ruoka huomioitiin yhdeksi kolmesta perustarpeesta (ruoka, uni ja suolen toiminta), joiden puuttuessa ihminen ei voi elää, kuten eräs vastanneista huomautti. Moni kirjoitti huomioivansa ruuanvalmistuksen tärkeyden terveellisesti ja monipuolisesti, mahdolliset dieetit huomioiden. Yksi vastanneista kirjoitti miten ruokaa suunniteltaessa täytyy ottaa huomioon myös taloudellisuus, varsinkin vanhempia ja jälkihuollon nuoria opastaessa. Muutamissa vastauksissa oli huomioitu vanhempien auttaminen ruuanlaiton perustaitoihin, mikäli ruoka oli noussut yhdeksi perheen ongelmista. *”Onko kukaan oikeastaan ajatellut, että meillä Sippola koulukodin ruokalassa on työntekijä, jolle terveellisen, monipuolisen ja taloudellisen ruuan valmistus niin lapsille kuin heidän vanhemmilleenkin on itsestään selvä asia.”* kirjoitti eräs vastanneista oikeutetusti työkaveristaan ja hänen työstään perheen parhaaksi.

Erityistyöntekijän roolia pidettiin tärkeänä toteuttaen, kehittäen, ylläpitäen ja mahdollistaen työn, sekä hänet nähtiin parina työryhmässä oleville. Parityöskentely ei kuitenkaan muutamalle vastanneista ollut tärkeää, sillä he kirjoittivat tekevänsä työtä perheen parissa parhaiten yksin. Näistä kuitenkin joillekin työn pohtimiseen ja läpikäymiseen tarvittaisiin ehkä apua ja kuuntelija. Muutamien työntekijöiden mielestä juuri asiakaspalaverit olivat parhain foorumi keskusteluille lapsen ja perheen asioista. Muutamissa vastauksissa toivottiin lyhyttä teoriatietoutta perhetyöstä, kaksi vastanneista kertoi, ettei hän tiennyt, mitä yleensä odotetaan perhetyöltä.

8.3 Perhetyöhön kohdistuvat odotukset

Jokainen perhe ja lapsi ovat erilaisia. Jokaisessa tilanteessa, kun heidät kohtaa, saa työntekijä jotain uutta työntekijänä itselleen, kirjoitettiin monessa vastauksessa. Työntekijät katsovat myös tarvitsevänsä aina jotain, esimerkiksi tietoja perheen kulttuurista. Eräs vastanneista huomioi, että perhetyön ollessa suunnitelmallista, työntekijän oletetaan myös odottavan työstään joitain konkreettisia saavutuksia.

Työntekijät kokivat saavansa perhetyötä tehdessään aina uusia työkeinoja toisia tilanteita ja perheitä ajatellen. Eräs työntekijöistä kirjoitti, että *”Kohdatessa perhe vuorovaikutuksellisesti, vaikka kahvitellen, tietoa saa paremmin kuin puhelimitse tai papereista lukien.”* Toiselle työntekijälle kohtaamiset perheen kanssa antavat edes jonkinlaisen ymmärtämisen lapsen perheestä, sen ajatuksista, teoista, toimista ym. Monelle perhetyö antoi onnistumisen kokemuksia ja voimisti pettymyksien sietokykyä. Perheen ja etenkin lapsen eheytyminen katsottiin antavan työntekijälle omaa työtä ajatellen voimavaroja jaksaa jatkossakin tehdä toimivaa perhetyötä.

Työntekijät kaipasivat eniten suunnitelmallisuutta ja aikaa paneutua perhetyöhön sekä vuorovaikutustaitojen tiedostamista ja oppimista. Aikaa tahdottiin mahdollistamaan entistä enemmän kohtaamisia perheen ja lapsen kanssa. Työkaluja tarvittiin kohtaamisien onnistumisille, joten koulutusta toivottiin. Joillakin oli epäselvää, mikä rooli heillä oli perhetyössä yleensä. Mitä pitäisi tehdä, ja mitä talo odottaa työntekijöiden tekevän? Luottamusta koulukodin ja perheiden välillä tahdottiin lisätä entisestään, jotta työ yleensä olisi mahdollista. Odotettiin myös johtavassa asemassa

olevien luottamusta ja kokonaisvaltaista tukea työn onnistumiseen. Yksi vastanneista kirjoitti: *”Voisikohan myös yläkerta osoittaa jonkinlaista otetta perhetyöhön. Miten voidaan tehdä työtä, jos ei tiedetä mitä tehdään tai edes mitä meiltä odotetaan? Olisikohan jonkunlaisen informaation paikka?”*

Kaikki odottivat ja tarvitsivat työlleen konkreettisia tuloksia. Usea työntekijä kirjoittikin, kuinka he odottavat perhetyöltä ennen kaikkea positiivisia kokemuksia lapsille ja kaikille osapuolille hyviä lopputuloksia. Eräs vastanneista toi selkeän vastauksen ongelmaan. Hän kirjoitti, että tähän päästäisiin, mikäli kaikille lapsille ja perheille arvioitaisiin jo heti sijoituksen alkuvaiheessa perhetyön tarve. Heille räätälöitäisiin tarpeiden mukainen perhetyöprosessi, joka kirjattaisiin hoito- ja kasvatussuunnitelmaan. Yhteistyö haluttiin tiiviiksi ja selkeäksi kaikkien niiden tahojen kanssa, jotka perheen parissa työskentelevät. Työn motivaatiota lisäsi huomattavasti tieto siitä, että oli pystynyt olemaan hyödyksi, kertoi yksi vastanneista.

8.4 Perhetyö Sippolan koulukodilla

Suurimpana oman työn arvioinnissa tuli esille halu toimia avoimesti kaikkien osapuolten kesken, sekä tehdä hyvin suunniteltua ja toimivaa perhetyötä tavoitteellisesti perheen ja lapsen voimavarojen mukaan. Työparin tärkeyttä painotetaan. Yksi työntekijöistä kirjoitti: *”Itse haluaisin tehdä perhetyötä toisen ohjaajan parina. Työ olisi silloin mielenkiintoisempaa ja enemmän tarkoituksen mukaista. Kaksi näkee ja huomioi paljon paremmin kuin yksi.”* toinen totesi samasta asiasta: *”Työparin kanssa työskentely on ainut oikea tapa toimia, sillä ajatusten vaihto ja toisien näkökulmien tarkastelu on työn onnistumiselle jopa elintärkeää.”* Haluttiin olla toisen tukena, sekä antaa mahdollisia vinkkejä eri tilanteisiin. Työparin kanssa yhdessä perhetyön muovaaminen perheen ja lapsen tarpeisiin kohdistuvaksi niin sisällöllisesti kuin rakenteellisesti olisi näin ollen monivivahteellisempaa ja tarkoituksenmukaisempaa. Työn mukanaan tuomat vastualueet, työnjako ja konkreettinen työ muovautuisivat kokonaisuudeksi.

Työntekijänä haluttiin perheelle tuoda itsestä esille ystävällisyys, luotettavuus, auttavaisuus ja rauhallisuus kohtaamistilanteissa. Kiireettömyys ja suunnitelmallisuus,

sekä perheelle ja lapselle tunne kuulemisesta olivat myös tärkeitä asioita perheen ja lapsen kanssa toimiessa. Moni toi myös tässä kysymyksessä oman opiskelun tärkeyden oman työnsä hallitsemisessa, sekä oppimisen siitä, miten kirjataan kohtaamistilanteet ja vuorovaikutustaitojen kartuttaminen. Eräs kirjoittaa: *”Työ ei onnistu jos en ole ystävällinen ja osoita luottamusta perhettä kohtaan ja en missään nimessä lähde perhetyötä tekemään, jos tarvitsee katsoa kelloa, että milloin pitää olla tekemässä jotain muuta.”* ja toinen toi oman koulutuksen tärkeyden esille: *”Minulle opiskelu on antanut hyviä keinoja perheen kohtaamiseen, se on antanut myös tietoa miten dokumentoin. Toki en ole ainakaan vielä nappulaa lukuun ottamatta mitään kirjoittanut.”* Muutama työntekijä oli tehnyt perhetyötä jo vuosia, ja he kertoivat heti työn alussa teettävänsä verkostokartan niin vanhemmille kuin lapsille. Heille tämä oli tuonut muun tiedon lisäksi keinoja perhetyön onnistumiselle.

Useassa vastauksessa mietittiin, miten ajan puuttuminen ohjaajien perustyön ohella voi haitata perhetyön toteutumista. Monelle työntekijälle ajan puute olikin suurin este koko prosessille. Tärkeänä pidettiin perustyön perusteellista ja järjestelmällistä analysointia, suunnittelua ja näiden pohjalta tuotetulta tiedolta kokonaisvaltaista vaikuttamista käytänteisiin. Perhetyön tarkkaa suunnittelua jo kasvatus- ja hoitosuunnitelman yhteydessä pidettiin tärkeänä. Myöskään ilman sen arviointia, seurantaa ja kirjaamista aikaa ei löytyisi. Aika perhetyölle katsottiin löytyvän ainoastaan, mikäli se olisi kirjattuna normaalin perustyön osaksi. Joissakin vastauksissa ei paneuduttu ajan löytymiseen vaan toteamukseen, ettei sitä nyt ole. Katsottiin ajan puutteen olevan osaksi työntekijöiden oman motivaation puutetta. *”Jos perhetyö on vastenmielistä, niin ei sitä aikaakaan löydy.”* eräs kertoi tuntemuksiaan.

Suurin osa työntekijöistä käyttäisi perhetyöhön 1 - 2 tuntia viikossa. Joidenkin mielipide asiasta oli perhe- tai tilannekohtainen, jolloin mitään aikaa ei olisi vaan se muovautuisi perheen tai lapsen tarpeen mukaan. Työntekijöiden ajankäytölle asetti rajoituksia arkityö, johon perhetyö oli sisällytettävä. Työvuorolistalla olisi huomioitava työntekijöiden määrä silloin, kun yksi työntekijöistä oli kotikäynnillä perheen luona. Käytettävä aika olisi tarkoituksenmukaista kirjata lapsen asiakassuunnitelmaan, silloin myös toteutuminen ja arvioiminen perhetyön prosessissa olisivat ajanmukaisia, kirjoitti usea vastanneista.

Dokumentointi on kaikissa lasta koskevissa asioissa tärkeää. Joidenkin mielestä jo yksin oikeusturva on asia, jota ei voi unohtaa, ei lapsen, hänen vanhempansa, eikä työntekijän kannalta. Eniten kuitenkin kiinnitettiin huomiota kirjoituksen selkeyteen ja luettavuuteen. Kirjoitus ei voi olla ns. sisäpiiritekstiä, jota vain harva ymmärtää. Haluttiin tekstiä mieluummin liian runsaasti kuin typistettynä vähän, josta ei välttämättä käy selville koko totuutta. Kirjoitettua tietoa täytyy voida käyttää hyödyksi muutkin kuin kirjoittaja. Muiden dokumentointeja lukiessa voi saada itselleen vaihtoehtoisia työmenetelmiä ja – keinoja. Kysymykseen vastattiin myös kysymyksellä: *”Mistä otetaan aika dokumentointiin?”*

Perhetyön kirjaaminen haluttiin tehdä näkyväksi informointivälineeksi, jossa työ jäsenyisi. Eräs työntekijä kirjoitti: *”Työn seuranta ja arviointi helpottuu, kun nähdään konkreettisesti kirjoitettuna miten perhe ja lapsi voimaantuvat. Kirjoitettuna muistetaan myös esim. takapakit ja ei mahdollisesti tehdä niitä uudelleen.”* Dokumentoinnissa nähtiin perheen ja lapsen välinen vuorovaikutus ja sen muuttuminen. Tärkeänä pidettiin myös lapselle jäävää tietoa itsestään, jota hän voi käyttää myöhemmin hyödyksi.

8.5 Perheen huomioiminen perhetyön prosessissa

Kaikki Sippolan koulukodin työntekijät pitivät etukäteistietoa hyvin tärkeänä tai tärkeänä asiana ennen perhetyön alkua. Tosin paperitietoa parempana katsottiin vuorovaikutuksellinen kohtaaminen, silloin voi parhaimmassa tapauksessa saada tietoonsa huomaamattaan asioita, joita perhe ei ehkä olisi ollut valmis heti kertomaan. Monet kertoivatkin, miten tieto esimerkiksi väkivallan uhasta olisi tiedettävä, ettei käy mitään, minkä olisi voinut estää. Yhdessä vastauksessa pohdittiin: *”Voiko tai saako joku etukäteen tiedetty asia perheestä vaikuttaa työntekijän toimintaan tai käyttäytymiseen? Onhan se kuitenkin sama perhe, tietää asiasta tai ei.”*

Kaikille kohdattava perhe oli erilainen, koska perheiden tilanteet ovat erilaisia. *”Arki elämän hyvyys ei tarkoita samaa kaikille perheille, eikä myöskään työntekijöille, sen sujumattomuus tulee eri tavoin ongelmalliseksi, johon pitää reagoida.”* kirjoittaa eräs perheiden erilaisuudesta. Huomioon tuli ottaa se, että ne työtavat ja keinot, jotka olivat

toimineet toisella perheellä, eivät välttämättä samoin toteutettuina toimisi toisessa perheessä, kirjoitti usea työntekijä. Joidenkin vastauksissa tähdennettiin työn onnistumiselle tarvittavaa tiettyä toimintatapaa, joka perhetyötä tehtäessä olisi aina aiheellista. Selkeä mielipide osalla työntekijöistä oli, että jokaisessa perhetyön prosessissa tulee olla: Ensin aloitus, tavoitteiden asettaminen ja suunnittelu, sitten toteuttaminen, arviointi ja työn päättäminen.

Monien työntekijöiden mielestä asiakaspalaverit olivat perhetyötä. Palaverit pidetään joko koulukodilla, perheen kotona tai sijoittavan kunnan sosiaalitoimistossa. Monen vastaajan mukaan työntekijät tekivät perhetyötä kuitenkin enemmän muina aikoina, joko perheen kotona tai koulukodilla. Osaltaan kaikki yhteydenotot puhelimen välityksellä katsotaan olevan myös perhetyötä. *”Puhelin on hyvä väline kertoa miten lapsella menee ja miten lomat järjestetään. Vanhemmat voivat silloin myös kertoa omat asiat.”* yksi työntekijä kertoi puhelimen käytöstä perhetyössä. Joidenkin perhetyö oli pelkästään puhelimitse käytävää keskustelua, huomioi osa vastanneista.

Yhtä vastausta lukuun ottamatta työntekijät tekisivät perhetyötä tilanteen mukaan lapsen ja vanhempien parissa yhdessä ja erikseen. Yhden vastaus käsitteli suunnitelmallisuutta perhetyötä tehtäessä, siinä tavataan perhettä tai lasta perheen kotona tai koulukodilla. Moni perusteli tilannekohtaista ajatteluaan siten, että lapsen kanssa tehtävä työ voi olla hyvinkin spontaania, tilanne voi tulla milloin vain kunhan molemmilla on siihen motivaatiota ja aikaa. Eräs työntekijä kirjoitti: *”Kun lapsi itse aloittaa juttelun niin silloin on tartuttava tilaisuuteen. Nämä keskustelut ovat hyvin arvokkaita.”* Yhdessä vastauksessa haluttiin tehdä perhetyötä aina molempien kanssa yhdessä, sillä joidenkin oppien mukaan se olisi ainoa työmuoto perhetyössä. Lähes kaikki vastanneet kuitenkin olivat sitä mieltä, ettei perhetyötä voida tehdä ilman kaikkia perheen jäseniä. Toisten sisaruksien huomioiminen tulikin vahvasti esille vastauksissa. Sisarukset katsottiin kuuluvan tärkeänä osana perhetyöhön. Esille tuli kuitenkin huomio asiaan, ovatko kaikki sisarukset itse valmiita olemaan osa perhetyötä. Yksi vastanneista mietti ja kysyi: *”Onko kaikkien sisarusten ikä tai oma kunto sellainen, että mukana olo olisi hyödyksi kenellekään? Entä huumeet ja alkoholismi, tarvitaanko niitä?”*

Mummojen, vaarien ja muiden sukulaisten kesken haluttiin tehdä perhetyötä myös tilanteen mukaan. Varsinkin silloin, jos biologisia vanhempia ei enää jostain syystä ole, muiden läheisten kanssa perhetyö olisi ajankohtaista. Yhdessä vastauksessa kerrottiin, että mummojen, vaarien ja muiden läheisten kanssa tehtävä työ ei kuulu perhetyöhön.

Sippolan koulukodin työntekijät katsoivat, että yhteistyön oli toimittava omien yksiköiden välillä. Tärkeänä nähtiin työntekijöiden yhteisten työtapojen löytyminen, sekä luottamus omaan sekä toisen työhön. Perheeseen haluttiin luoda vuorovaikutuksellinen yhteistyö yhdessä eri yksiköiden välillä toimien, parityönä. Osaksi perhetyö tapahtui omassa yksikössä, varsinkin lapsen kanssa yksin keskustelut. Moni huomioi miten tärkeää oli antaa lasten olla ja keskustella keskenään. *”Koko perhettä voidaan tavata vierasasunnolla Sippolassa tai perheen kotona, mukana voi silloin olla myös mahdolliset toiset lapset.”* yksi vastanneista kirjoitti.

Monessa vastauksessa huomioitiin, että lasten ollessa eri laitoksissa rajoittavat joissakin tapauksissa myös maantieteelliset esteet yhteistä perhetyötä. Yhteistyötä ei kuitenkaan voi unohtaa, oli lähes kaikkien työntekijöiden mielipide. Tärkeänä pidettiin yhteydenpitoa toiseen laitokseen mahdollisuuksien mukaan, eli kerrottiin kaikki toiselle, mitä perheestä tiedetään. Kotikäynneistä katsottiin voivan sopia niin, että ne voitaisiin tehdä samanaikaisesti molempien lasten kohdalla. Tässäkin tapauksessa huomioitiin Sippolassa oleva vierasasunto, jossa voi myös tavata suunnitellusti koko perhettä. Muutamat kirjoittivat, että asioista voidaan aina keskustella puhelimitse, esimerkiksi sopia vierailuista puolin ja toisin. Yhdessä vastauksista perhetyön teko yhdessä laitoksien välillä katsottiin riippuvan tilanteesta. Tämäkin oli otettava huomioon, sillä voi olla, että yhteistyötä ei voida tehdä jostain syystä ollenkaan, esimerkiksi akuutissa huumausaineiden käytössä tähdennettiin.

Kaikessa lastensuojelutyössä, siis myös perhetyössä, täytyy toteutua lapsen etu. Tämä on kaikkien vastanneiden kanta asiaan. *”Lapsen etu vaatii perhetyöltä niin lapsen itsensä kuin hänen vanhempiansa kuntoutumista ja oman elämän vakauttamista.”* eräs työntekijöistä kirjoitti. Perhetyötä tarvitsee lapsi ja hänen vanhempansa. Vastauksissa Sippolan koulukodin työntekijöiden mielestä lapsen etu toteutui useimmiten, yhden

mielestä lapsen etu toteutui harvoin ja yksi ei osannut sanoa. *”Liian usein lapsi kuntoutuu, mutta perheessä vallitsee sama tilanne kuin ennen sijoitusta.”* yksi työntekijöistä kirjoitti.

Suurin osa työntekijöistä vastasi kysymykseen: ”Kuka tarvitsee eniten perhetyötä?”, että lapsi itse ja hänen vanhempansa. Muutamat olivat huomioineet yhteiskunnan. Yksi kertoi, että *”Kun perhe kokonaisuudessaan voi hyvin eikä tarvitse enää niin paljon tukea ja apua, niin rahaa säästyy.”* Myös työntekijöiden tarvitsema tieto perhetyön tuloksista oli katsottu olevan tärkeää. Nämä toivat esille kuinka tärkeää oli reflektoida omaa työtään ja saada siitä keinoja tehdä mahdollisesti vielä parempaa perhetyötä tulevaisuudessa.

Muutama huomioi, että tehdäkseen vanhempien kanssa perhetyötä se vaatii perhetyön sisällön tarkastelua. *”Perhetyö on perheen parissa tehtävää auttamistyötä”*, yksi kirjoittaa ja jatkaa, että *”Sen sisältö suunnitellaan perheen tarpeet ja voimavarat huomioiden, joten perhe on oltava mukana.”* Lähes kaikki pitivät puhelimen välityksellä tapahtuvaa kommunikointia perhetyönä ja näin ollen kaikkien vanhempien kanssa voitiin tehdä jossain muodossa jonkin asteista perhetyötä. *”Jokainen puhuu vanhempien kanssa puhelimesta ja se on juuri sitä perhetyötä.”* kirjoitti eräs työntekijä kiteyttäen monien vastaukset yhteen lauseeseen. Joidenkin vanhempien on kuitenkin mahdotonta sitoutua hyvin vaikeiden asioiden läpikäymiseen, joita heidän itsensä ja lapsiensa elämässä on ja jotka tulevat työntekijöiden tietoisuuteen, muutama vastanneista kirjoittaa. Puolet työntekijöistä oli sitä mieltä, että kaikkien vanhempien kanssa voitiin tehdä perhetyötä ja toinen puoli, ettei perhetyötä voitaisi tehdä. Syitä miksi perhetyö ei koulukodilla onnistu johtui useimpien mielestä, joko vanhempien tai ohjaajien vastustuksesta.

”Miten lapsi ja vanhemmat huomioidaan perhetyössä? Tuleeko lapsen ja perheen lähtökohtien erilaisuus ottaa huomioon? Vaikuttaako se perhetyön kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen? Selkeää ja yksisuuntaista ohjetta ei meillä ole”, eräs kirjoitti. Suurin osa työntekijöistä kertoi, ettei ota mitenkään eritavalla huomioon erityisperheitä tai heidän lapsiaan. Poikkeuksena olivat eri kulttuurin tai uskonnon omaavat perheet.

Kuitenkin lähes kaikki kertoivat ottavansa jokaisen perheen ja sen jäsenet yksilönä huomioon. Huomioitiin, että lapsi on osa perhettä ja sen toimivuus heijastuu lapseen.

Monen vastauksessa tuli esille, että tärkeintä olisi huomioida, kuka tai ketkä ovat lapsen huoltajia ja miten vastuu jakautuu. Eräs vastaaja kysyi: *”Osataanko ottaa jokainen vastaan tasapuolisesti? Tiedetäänkö kuka kukin on? Mitä tarinoita kukin kertoo?”* Perhettä, jolla on eri kulttuuri tai uskonto oli tässä kysymyksessä helpompi ajatella kohtaavansa eritavalla, kertoi yksi työntekijöistä. Toinen taas kohtaisi kaikki perheet samalla tavalla, erittelemättä. Moni työntekijöistä kiinnitti huomin ideologiaan, ruokaan, tapoihin ja tottumuksiin, kaksi vastanneista huomioi perherakenteen.

8.6 Työntekijän jaksaminen

Moni kirjoitti toiveesta suunnitelmallisuuteen ja tavoitteellisuuteen perhetyön organisoinnissa, mikä antaisi mahdollisuuden käyttää aikaa ja voimavaroja siinä laajuudessa, miten itse katsoi pystyvänsä sitä toteuttamaan. *”Miten työntekijä vastaa perhetyön haasteeseen, kun yleisesti puhutaan ajan riittämättömyydestä ja resurssien puutteesta.”* yksi vastanneista mietti. Toinen työntekijä kertoi mielipiteensä työyhteisössä jaksamista: *”Eikö kaikille perhetyötä tekeville ole tärkeää työyhteisön ilmapiiri? Onko meidän työyhteisö kannustava, tukeva ja kunnioittava? Rohkaiseeko se vai arvostele ja panettelee epäonnistumisia tai yleensä yrittämistä?”* Eräs työntekijä mietti samaa asiaa: *”Voidaanko ajatella, että jo yhden vahvan ja manipuloivan työntekijän vastustus saa muissa aikaiseksi väsymystä ja haluttomuutta työn tekemiseen?”*

Moni arvelee, että perhetyötä tehtäessä pelkona oli joutua ongelmien kantajaksi ja kuuntelijaksi. Tarkoituksenmukainen työnohjaus oli välttämättömyys, mutta tarpeellisena pidettiin myös asioiden purkua edesauttamaan jaksamista. Työparin tarpeellisuus katsottiin kuitenkin olevan paras pelon torjunnassa. Koulutuksen katsottiin antavan mahdollisuuden osaamiseen kohdata perhe ja lapsi ammattimaisen järkevästi. Samalla hyväksyttiin heidän ongelmansa ja että vain he itse voisivat saada itsensä voimaantumaan. Myös tässä huomioitiin, kuinka vuorovaikutustaitojen

hallinta, mukana dialogisuuden ja reflektoinnin osaaminen, auttoivat osaltaan työssä jaksamiseen. Yksi työntekijä kirjoitti omasta jaksamisestaan: *”Jos osaisin olla rento ja vakuuttava, niin jaksaisin paremmin työn tuomat ongelmat.”*

Jokainen työntekijä hoitaa omaa jaksamistaan omalla tavallaan, kirjoitti moni vastanneista. Käytännöllisemmäksi keinoksi havaittiin työn ja vapaa-ajan erottaminen. *”Kun lepoa ja liikuntaa harrastaa sopivasti niin pää pysyy kasassa.”*, kirjoittaa eräs työntekijöistä. Myös yhteisiä rentoja tapaamisia ja yhdessäoloa toivottiin. Eräs vastanneista työntekijöistä kirjoitti, kuinka asioista voisi keskustella yhdessä kertoen omia kokemuksiaan ja vinkkejä työstään.

8.7 Perhetyön kehittämistarpeita

Työntekijöiltä tiedusteltiin avoimella kysymyksellä ajatuksia, joita he halusivat tuoda esille perhetyöstä. Vastauksista tulee selkeästi esille, kuinka työntekijät eivät ole tyytyväisiä Sippolan koulukodin tämän hetkiseen perhetyön toteutumiseen. Näissäkin vastauksissa nousevat suurimmiksi mielipiteiksi vuorovaikutustaidot jossakin yhteydessä. Kysyttiin työntekijöiden ammattitaidosta ja toisiko koulutus kaikille myös osaamista kommunikointiin perheen kanssa. Kuten jo edellisissä vastauksissa käy selville, työntekijät pitivät hyvin tärkeänä toiveena työntekijää joka suunnittelee perhetyön mallin ja kirjaa sen osaksi arkityötä.

Tärkeänä pidettiin sitä että, lasta ei saa erottaa omasta perheestään, vaikka itse katsoisikin olevansa hyvä malli lapselle. Eräs työntekijä kirjoitti: *”Lapsen oman perheen mukana olo koko sijoitusprosessin ajan on erittäin tärkeää.”* Huomioitiin myös kuinka lapselle voi olla järkytys aloittaa oma elämä itsenäisesti, mikäli hän on saanut sijoituksen aikana liikaa sitä, mitä nyt ei ole varaa saada. (liite 3.)

8.8 Koulun perhetyö

Koulun kannalta perhetyö katsottiin olevan erityisen tarpeellista. *”Mikäli perheessä ei ole sitouduttu siihen samaan päämäärään nuoren tai lapsen kannalta, mikä päämäärä koululla on, ei tavoitteisiin pääseminen ainakaan helpommaksi tule.”* eräs työntekijä

kirjoitti. Sijoitettujen lapsien ja nuorien kohdalla perhetyön merkitys kasvoi, koska jo alun perin useassa perheessä ollaan voimattomia lapsen kanssa. *”Mikäli jokainen viikonloppu, jonka lapsi kotonaan viettää siinä samassa ympäristössä, mistä hänet on sijoitettu niillä samoilla säännöillä, jotka kotona ovat vallinneet ennen sijoitusta, palataan aina maanantaisin lähtöruutuun.”*, yksi työntekijä kertoi ja kirjoitti, että kaikki se, miten esimerkiksi viikon aikana oli edistytty käyttäytymisen, toisten huomioon ottamisen tms. suhteen, katoaisi viikonlopun aikana. Lapsen tai nuoren suhdetta omiin vanhempiin pidettiin niin vahvana, että mikäli perhetyötä ei tehdä, ei sijoituksesta saataisi täyttä hyötyä, jota pidettiin koko sijoituksen päätarkoituksena. Koulun työntekijä toi esille vanhempien vastuun: *”Tuskinpa kukaan lapsia säilöön vain laittaa.”*

Yksi koulun työntekijä kirjoitti koko perheen asennemuutoksesta: *”Perhetyön myötä luulisi aikaan saatavan sellaisia asennemuutoksia, jotka mahdollistavat lapsen ja nuoren näkevän sijoituksessa myös jotain hyvää.”* Turvallista ympäristöä sijoituksessa, sekä vähitellen perheessä mahdollisesti olevan vastarinnan muuttuminen toisi kannustusta hyvään pohjaan niin lapsen tulevaisuudelle kuin myös koulussa oppimiselle. (liite 4.)

8.9 EHO:n perhetyö

EHO:n työntekijä kirjoitti, että Sippolan Koulukodin EHO osastolla (erityisen huolenpidon osasto) järjestetään perhetapaamisia viikonloppuisin, joka toinen viikonloppu per oppilas. Tapaamiset kestävät kaksi tuntia, ja tapaamisissa on aina kaksi ohjaajaa paikalla.

Työntekijä kertoi miten lapsen ollessa kolmosportaalla, on vanhempien mahdollisuus tulla Sippolan koulukodin vierasmajalle tapaamaan lastaan. Tällöin lapsi viettää päivät vanhempien kanssa alakartanolla ja yöt lapsi viettää osastolla. Tässä tapaamisessa ohjaajat eivät ole läsnä. Perheen kanssa puhutaan puhelimen välityksellä päivittäin. (Liite 4.)

8.10 Jälkihuollon perhetyö

Jälkihuollosta on sovittu lapsen asiakassuunnitelmassa. Jälkihuollossa jälkihuollon ohjaaja pitää yhteyttä säännöllisesti lapsen/nuoren vanhempiin. Yhteydenpito on yksilöllistä, joidenkin kohdalla myös kotikäynnit ovat oleellisia. Jossain vaiheessa yhteys vanhempiin lakkaa, yleensä silloin kun nuorelle tulee oma perhe, elämäkumppani. Kuukausikirjeen lähettäminen jatkuu kotiin ja sosiaalityöntekijälle, vaikka nuori täyttää 18 vuotta. Kuukausikirjeen lähetys voidaan sopimuksella jättää lähettämättä, mutta useimmiten nuori itse haluaa, että se lähetetään. Kuukausikirje kirjoitetaan nuoren itsensä tarpeista. Sosiaalitoimelle kirje lähetetään pääsääntöisesti niin kauan kun nuori on jälkihuollon piirissä, voidaan kuitenkin esimerkiksi sopia kuukausikirjeen lähetysväliksi joka kolmas kuukausi. (Keskustelu jälkihuoltotyöntekijän kanssa 10.11.2009.)

Lapsen itsensä luona jälkihuolto ohjaaja käy aluksi säännöllisesti, mutta nuoren itsenäistymisen vahvistuessa käynnit harvenevat. Puhelimitse pidetään yhteyttä puolin ja toisin hyvin intensiivisesti. (Keskustelu jälkihuoltotyöntekijän kanssa 10.11.2009.)

Jälkihuollon työntekijöitä on vielä nyt Sippolan koulukodissa yksi. Työ on ollut hyvin yksinäistä, mutta itsenäistä. Työnohjaus on ollut tammikuusta 2010 alkaen apuna työssä jaksamisessa. Keväällä 2010 jälkihuollon työntekijä saa työparin, jolloin myös kokemusten vaihtoon ja vertaistukeen tulee parannusta. Myös työparin kanssa kotikäynnit helpottuvat. (Keskustelu jälkihuoltotyöntekijän kanssa 10.11.2009.)

9. YHTEENVETO PERHETYÖSTÄ SIPPOLASSA

Sippolan työntekijöistä suurin osa näki perhetyön tarpeellisena osana lastensuojelutyötä. Lähes kaikki vastanneet kirjoittivat, ettei lastensuojelutyötä voida tehdä ilman kokonaisvaltaista perhetyötä vanhempien kanssa. Heidän mielipide sijoituksen syistä oli kaikkinaisuudessaan perheen problematiikassa tai vanhempien ongelmissa. Ainoastaan muutaman työntekijän mielestä ensisijainen huostaanoton ja sijoituksen syy oli lapsen käytöshäiriö. Ongelmat olivat pääsääntöisesti

mielenterveydellisiä ja alkoholin kulutukseen kohdistuvia. Lapsen ollessa kysymyksessä ongelmat olivat koulunkäyntiin liittyviä.

Sippolan koulukodista lapset käyvät kotonaan loma aikanaan, mikä on huomioitava asia perhetyössä. Työntekijät ovat huolissaan ja pohtivat sitä, kun lapsi palaa lomalta kotoaan ja mikäli siellä ovat asiat kuten sijoitushetkellä, niin työ Sippolassa alkaa aina uudelleen. Lapsen omaa perhettä ei kuitenkaan haluta pois sulkea lapsen elämästä. Perhe on kuitenkin enemmän eheyttävä kuin haittaava voimavara lapselle.

Sippolan koulukodin työntekijät haluaisivat toimivan perhetyöorganisaation. Taloon tahdotaan nimetty perhetyön tekijä pariaksi omaohjaajalle ja vastaamaan perhetyön toimivuudesta. Työntekijöitä voisi olla mahdollisesti kaksi ottaen huomioon lasten lukumäärän talossa. Tämän lisäksi halutaan perhetyötiimi, jossa voi vaihtaa kokemuksiaan ja oppia toisilta aina jotain uutta.

Työntekijöiden mielestä perhetyötä tehdään jossain määrin jatkuvasti, puhelut, palaverit jne. mutta halu olisi kokonaisvaltaisempaan työhön. Perhetyö halutaan hoito- ja kasvatussuunnitelman osaksi sekä huomioiduksi työvuorolistaan. Työn dokumentointi katsotaan olevan välttämätöntä, mutta siihen käytettävä aika on myös huomioitava työvuoroissa. Kaikki Sippolan koulukodin vastanneet työntekijät tähdensivät koulutuksen tarpeellisuutta sekä jatkuvaa itsensä kehittämistä. Tärkeimpänä pidetään vuorovaikutustaitoja, dialogisen vuorovaikutuksen hallintaa ja reflektiivisyyttä sekä oman itsensä tuntemusta.

Perhetyötä pidetään raskaana ja vaativana työnä. Työntekijän jaksamisen perusedellytys on suunnitelmallinen ja tuloksia antava työ. Johdon täydellistä tukea korostetaan, sekä työyhteisön halutaan olevan kannustava, tukeva ja kunnioittava. Päällimmäiseksi jaksamattomuuden syyksi nousi pelko vanhempien mielenterveydellisten ja päihteidenkäytön seurauksena olevat ongelmat: *”Jaksanko kohdata yksin nämä ongelmat?”* Työnohjauksen katsotaan olevan välttämättömyys, sekä työn ja vapaa- ajan täydellinen erottaminen toisistaan.

Sippolan koulukodin työntekijät ovat vahvasti lastensuojelutyön asiantuntijoita. Heille perhetyö on välttämättömyys oman arkityön lisänä. Perhe on huomioitu eheyttävänä ja tarpeellisena lapsen kuntoutumisessa. Myös vanhempien kuntouttamiseen ollaan valmis vastaamaan tarpeen mukaan. Koulutus ja kouluttautuminen katsotaan olevan osa omaa työtä.

10. POHDINTA

10.1 Perhetyön kehittämismahdollisuudet

Sippolan koulukodin työntekijöiden mielestä perhetyö kuuluu osana kokonaisvaltaista lastensuojelutyötä. Perheen problematiikka ja vanhempien ongelmat katsottiin olevan syynä sijoituksiin ja sen myötä perhetyön aloittamiseen. Kuitenkin joidenkin mielestä lapsen käytöshäiriö oli sijoituksen pääasiallinen syy. Eikö kuitenkin suurin syy lapsen käytöshäiriöön ole lähes aina vanhemmista tai perheestä johtuvaa. Päälimmäiseksi mieleeni nousee rajattomuus ja sen myötä kaverisuhde lapsen ja vanhempien välillä. Kysymys kuuluukin, hoitavatko nämä, jotka pitävät lasta syyllisenä, ainoastaan lasta, eivätkä huomaa vanhempien avun tarvetta. Miten sujuvat kotilomat, jos vanhemmat antavat edelleen lasten toimia kuten ennenkin. Voivatko näin ajattelevat olla niitä, jotka vastustavat perhetyötä.

Sippolan koulukodille on yritetty saada toimivaa perhetyön mallia jo pitkään. Nyt tähän työhön on valittu työntekijä, joka vastaa tästä projektista. Hän voi käyttää tätä opinnäytetyötä apunaan alkaessa suunnitella Sippolan mallia perhetyölle. Ehkä omien toivomuksien ja mielipiteiden käyttäminen perhetyömallin aikaansaamiseksi luo työntekijöille tunteen, että häntä on kuultu ja hänet on otettu huomioon. Ehkä silloin työnäkin perhetyö on antoisampaa.

Puhelinkeskustelut ovat kaikkien mielestä yksi osa perhetyötä. Mitä perhetyö antaa silloin, jos se on ainut tapa kommunikoida vanhempien kanssa. Asiakaspalaverit ovat pääasiallisesti kaksi kertaa vuodessa. Riittävätkö ainoastaan nämä tapaamiset? Joillekin vanhemmille se riittää, mutta entä avun tarve ja siihen vastaaminen? Onneksi moni työntekijöistä peräänkuulutti aikaa ja muutenkin resursseja tehdä

kokonaisvaltaisempaa perhetyötä. Mietin myös, saavatko kaikki perheet samanarvoisen mahdollisuuden olla autettavana perhetyössä Sippolan koulukodissa.

Viitekehyksessä olen pyrkinyt tuomaan esille sitä tietoa, mitä Sippola voisi käyttää hyödyksi ajatellen työntekijöiden vastauksia. Opinnäytetyöni on painottunut suurimmalta osin työntekijän ominaisuuksiin. Vahvasti nostan päällimmäiseksi vuorovaikutustaidot, joita vastaajakin peräänkuuluttivat. Vuorovaikutustaidot ovat mielestäni perhetyön jalusta. Osataanko kohdata aidosti? Onko dialogisuus ja reflektiotaitojen osaaminen hallinnassa? Mieleeni tulee, voiko työntekijä, jolla ei luonnostaan ole hyviä vuorovaikutustaitoja, yleensä työskennellä ihmisten parissa? Voisiko kuitenkin ajatella, että ne työntekijät, joilla on aina vastaus kaikkeen, ja jotka ovat niitä äänekkäimpiä työyhteisössä, eivät välttämättä osaa kohdata kuitenkaan perhettä tai vanhempia kunnioittavasti sekä niin kuin tarve vaatisi. Paljon puhutaan perheiden tasa-arvoisesta kohtaamisesta sekä siitä, että jokainen perhe on erilainen ja sen myötä se on kohdattava aina tilanteen mukaan. Onko tilanne aina näin? Sippolassa voisi yksi koulutuksen aiheista olla maahanmuuttajien tai eri uskontoon kuuluvien asiakkaiden kohtaaminen.

Monelle työntekijälle aika on suurin haaste perhetyöhön. Onko aika vain käsitteellinen ongelma jostain muusta, esimerkiksi haluttomuudesta? Kun perhetyö on osana kasvatus- ja hoitosuunnitelmaa, se muovautuu osaksi arki työtä. Näin ollen, sillä on automaattisesti aika työntekijän työssä. Perhetyö on aikaa vievää, mutta pitkällä tähtäimellä antoisaa. Toivon, että talo järjestää infotilaisuuden kaikille työntekijöille, jossa avoimesti perhetyön tulevaisuudesta puhutaan ja uusi perhetyöntekijä esittäytyy. Näin myös aika kysymys tulisi tutuksi. Aikaa kuluu itse perhetyöhön, mutta ei voi unohtaa dokumentointia, sekin on aikaa vievää. Toimivassa perhetyössä dokumentointi on välttämätöntä jo lakiturvankin suhteen. Dokumentointi ei ole helppoa, se tarvitsee onnistuakseen jonkinlaista koulutusta tai perehdytystä. Lyhyt kertaus voisi auttaa moneen pulmaan kirjoitusasua ajatellen. Perhetyön kirjaaminen oikeaoppisesti vaatii myös totuttelua. Ajatella voi, miten selviäisi tilanteesta, jossa vanhempi väittää jotain ihan muuta kuin oikeasti on tapahtunut. Tai toisinpäin. Kirjattuna tieto säilyy, ja sitä on helppo tarkastella myöhemmin. Aikaa kannattaa käyttää.

Vastaukset toivat esille työntekijöiden ammatillisuuden perhetyön toteuttamiselle. Perhetyöntekijää ja yhtenäistä toimintamallia odotetaan. Perhetyötä arvostetaan osana lastensuojelutyötä. Monia tietoja ja taitoja halutaan tuomaan uutta osaamista. Koulutusta halutaan ja Pekka Holm`in voimavarakeskeinen perhetyökoulutus vastaa tähän hyvin. Kuitenkin myös ”tuiki tylsää” teoretietoa itse perhetyössä toimimisesta halutaan, kuten yksi vastaaja kirjoitti.

10.2 Työssä jaksaminen

Työssä jaksaminen mietityttää varmasti kaikkia koulukodin työntekijöitä. Työnohjaus meillä on hyvä ja tarkoituksenmukainen. Vai onko? Olen kuullut, kuinka moni työntekijä puhuu, kuinka ei ole saanut omaa ääntään kuuluville. On myös puhuttu siitä, voiko edes kaikkea sanoa ääneen. Onko Sippolan työyhteisö niin hyvä, että se hyväksyy kaikkien mielipiteet?

Jaksamista edesauttaa työn ja vapaa-ajan perusteellinen erottaminen, kuten eräs työntekijöistä kertoi vastauksessaan. Kuinka moni ei ajattele lasta ja hänen perhettään vapaa-ajallaan? Miten se oikeasti tapahtuu? Voiko ajattelemattomuuteen olla jokin ratkaisu?

Koko laaja-alaista, raskasta ja ongelmien täyttävää perhetyötä tehdäkseen, työntekijä tarvitsee koko työyhteisön tuen. Varsinkin johdon tuki ja arvostus on jopa elintärkeää työn onnistumiselle. Kaikkien työntekijöiden avoin ja toisiaan kannustava työote olisi tavoiteltava asia, josta on puhuttu paljonkin. Miten saataisiin avoin ja työkaveria kannustava työote? On huomattavan paljon helpompaa tavata ja tehdä työtä perheiden, vanhempien ja meillä olevien lasten parissa, jos ei tarvitse ajatella olevansa yksin asioiden ja ongelmien parissa. Perhetyötä tehtäessä arvosta työkaveriasi, niin kuin haluaisit hänen arvostavan sinua. Yhteistyötä tukevaa hyvää kirjallisuutta löytyy Markku T. Hyypältä (2002 ja 2005) sekä Kati- Pupita Mattilalta (2007).

10.3 Puhutaan yhdessä

Moni toivoi yhdessä kaikkien työntekijöiden parissa olevia kokoontumisia tai palavereja. Ei mitään ennalta sovittuja asioita, joita käytäisiin lävitse, vaan spontaania keskustelua. Muistan näin olleenkin, mutta silloin osallistuminen oli hyvin heikkoa. Eikö työ kiinnosta, vai työkaverit? Nyt perhetyön tiimoilta olisi varsin mielenkiintoista pitää jonkinlainen yhteinen kokoontuminen tai palaveri. Tämä siis olisi infon lisäksi. Tämä voisi olla hyvä alku tuoda perhetyö lähemmäksi työntekijöitä, varsinkin niille, joille perhetyö ei niin haluttu työmuoto ole, mutta tulisivatko tähän palaveriin vain ne, joita perhetyö oikeasti kiinnostaa? Miten Sippolan koulukodin perhetyötä palvelisi esimerkiksi oman osaston puitteissa pari kertaa kuukaudessa pidettävä tilannekatsaus sen hetkisestä tilanteesta? Yhdessä keskustellen voisi saada itselleen keinoja niin perhetyössä toimimiseen kuin jaksamiseenkin.

Moniammatillisuus on tärkeää. On hienoa, kun voi tukeutua pulmatilanteissa toisten apuun. Mielestäni nämä foorumit, joita kaivataan, ovat perhetyön kannalta niitä, joissa saadaan pohjaa kokonaisvaltaiseen hyvään työhön ja sen kautta tuloksiin. Saman pöydän ääressä istuessa saa ja voi kertoa omat huomionsa saaden samalla kuulla hyvää palautetta, neuvoa ja kannanottoja toisilta ammattilaisilta. Jotenkin minua jäi vaivaamaan, miksi koulun merkitystä perhetyössä ei kukaan vastanneista maininnut. Koulu on minun mielestäni yksi osa moniammatillista perhetyötä. Mietin, mitä on koulun ja osastojen välinen yhteistyö. Onko edelleen niin vahvana käsitys siitä, että kun opettajat opettavat ja pitävät oppilaat aisoissa kouluajan, niin ohjaajat tekevät sen muun työn. Haluavatko opettajat tehdä perhetyötä niin, että ohjaajat sen hyväksyisivät? Miten mahtaa olla kuukausikirjeisiin vaadittu opettajien osuus. Haluavatko ohjaajat ottaa huomioon opettajat myös kasvattajina?

10.4 Oma työskentelyprosessi

Tutkimuskysymyksien laatiminen vastaamaan suunniteltua lopputyöni tarkoitusta oli haastavaa. Suurin ongelma tuli kysymyksien määrästä. Mietin, miten vastaajat voisivat vastata kysymyksiini mahdollisimman lyhyesti, eikä aikaa kuluisi paljon. Mietin myös, miten rajaan eri toimipisteille kysymykset. Päädyin lähettämään kaikille

amat kysymykset. Tahdoin kuitenkin mahdollisimman tarkkaa tietoa työntekijöiltä siitä, mitä perhetyöstä ajatellaan ja miten sen halutaan toteutuvan, sekä mitä siihen ollaan valmis panostamaan.

Suurimmaksi ongelmaksi koin kysymyksiini nihkeän vastaamisen. Ajankohta, jolloin ensimmäisen kerran kysymykset sähköpostilla kaikille työntekijöille laitoin, ei ollut paras mahdollinen. Ajattelin kuitenkin, että osa työntekijöistä on kesälomalla, joten jos he vastaisivat mahdollisesti loman jälkeen ja ne työntekijät, joilla kesäloma olisi myöhemmin, vastaisivat ennen sitä. Myöskään uudelleen lähestyessäni heitä, kysymykset valmiiksi monistettuna, työntekijät eivät jostain syystä halunneet kysymyksiini vastata.

Vastauksien vähyden vuoksi minulla oli vaikeutena, miten jaottelen vastaukset. Olin suunnitellut jakavani vastaajat kahteen ryhmään, ohjaajat sekä muut työntekijät. Päädyin purkamaan kaikki vastaukset yhdessä. Kirjoitin kaikkien vastaukset kysymys kerrallaan yhteen, joten myös minulle vastaukset olivat nimettömiä. Vaikeudeksi muodostui nyt, miten purkaisin vastaukset vastaamaan tarkasti työntekijöiden tarkoittamaa tietoa ja ajatuksia. Kysymys kerrallaan avasin vastaukset luontevaan lukumuotoon. Työn edetessä tarkastelin moneen kertaan vastauksia ja pohdin niiden tarkoitusta.

Perhetyö on minulle työnä tuttu asia, joskaan en ole ajatellut työtä, jota teen lasten ja heidän perheidensä kanssa perhetyöksi. Minulle lastensuojelutyö tarkoittaa työtä, jota tehdään lasten ja heidän perheidensä parissa. Alkaessani etsiä tietoa perhetyöstä, joka käsittelisi työtä huostaan otetun ja laitokseen sijoitetun lapsen näkökulmasta, huomasin, ettei sitä niin löytynyt. Työni muuttuikin työntekijän näkökulmaan ja hänen ominaisuuksiin perhetyötä tehtäessä. Tahdoin löytää tietoa siitä, millainen on osaava perhetyöntekijä. Tahdoin saada myös tietoa, mitä Sippolan koulukodin työntekijät perhetyöstä ajattelevat. Kohtaavatko kirjatieto ja työntekijöiden ajatukset toisensa?

Kysymyksiä laatiessa mietin, kuinka opinnäytetyöni otetaan vastaan ja saanko vastauksia kysymyksiini. Mietin mitä kysyisin, jotta mahdollisimman moni niihin haluaisi vastata. Ajankohta oli väärä lähettää kysymykset kesällä, ehkä alkusyksy olisi

ollut parempi. En kuitenkaan saanut vastauksia syksyn kyselyssäkään. Vastauksia sain työntekijöihin verraten vähän. Mietin syytä vastaamattomuuteen. Oliko syynä yleinen haluttomuus vastata? Pidetäänkö perhetyötä tärkeänä? Oliko vastaamattomuus pelkoa henkilöitymisestä ja pelosta saada palautetta? Nyt jälkeinpäin mietin myös kysymyksien määrää. Olisinko voinut rajata niitä, tai jättää osan kokonaan pois? Olen käynyt ne lävitse useamman kerran, mutta en kuitenkaan olisi vielääkään valmis jättämään mitään kysymyksistä pois. Kaikki katson tarpeelliseksi. Vastauksien purkua pidin vaikeana. Mietin ja pohdin monesti, kuinka saisin asiat kerrotuksi niin kuin työntekijä on ne ajatellut.

Aika oli minulle suurin este, johon työn aikana törmäsin. Miten saisin palkkatyön ja opinnäytetyön kulkemaan rinnakkain kummankaan toisesta kärsimättä? Palkkatyöni on ja sen täytyy olla intensiivistä, joten valitettavasti opinnäytetyö jäi vähemmälle. En myöskään ajatellut aloittaessani, miten vastoinkäymiset voisivat vaikuttaa opinnäytetyön tekemiseen ja etenemiseen. Kaikesta selviää, ja olen oppinut, että kun itse jotain haluaa, niin aikaa sille löytyy. Mietin, miten yrittäisin kaikin puolin innostaa lapsia ja nuoria opiskelemaan ennen perheen perustamista ja sen toimeentulosta vastaamista.

LÄHTEET

- Anis, M. 2006. Maahanmuuttajalapset ja – nuoret lastensuojelun asiakkaana. Teoksessa: Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. 2006, Lapset ja sosiaalityö, Juva: PS Kustannus.
- Dokumentointi. Sosiaaliportti. Sosiaaliportin Internet- sivut. Muutettu viimeksi 27.11.2008. Päivitetty 31.12.2008. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/dokumentointi>. [viitattu 21.1.2010].
- Dunderfelt, T. 1999. Elämänkaari psykologia. Porvoo: WSOY.
- Hallintolaki, 6.6.2003/434.
- Helavirta, S. 2006. Lasten hyvä ja huono elämä eläytymistarinoiden valossa. Teoksessa: Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. 2006. Lapset ja sosiaalityö. Juva: PS Kustannus.
- Henkilötietolaki, 22.4.1999/523.
- Holm, P. 2000. 4. Perhetyön lähtökohtia. Teoksessa: Häggman-Laitila, A., Ruskomaa, L. & Euramaa, K-I. 2000. Varhaista tukea lapsiperheille. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Raha-automaattiyhdistys.
- Hovi- Pulsa, R. 2008. Arkisuuntautunut perhetyö- Rajat ja mahdollisuudet. Teoksessa: Viinämäki, L. 2/2008. 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008.
- Hurtig, J. 2006. Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa: Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. 2006. Lapset ja sosiaalityö. Juva: PS Kustannus.
- Hyypä, M. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Keuruu: PS Kustannus.
- Hyypä, M. 2005. Me-hengen mahti. Keuruu: PS Kustannus.
- Janhunen, T. 2008. Jotta sijoitukset kestäisivät. Teoksessa: Ketola, J. toim. 2008. Menetyksistä mahdollisuuksiin. Juva: PS Kustannus.
- Joronen, K. 2006. Perhe- nuoren elämän turva, uhka ja mahdollisuus. Teoksessa: Helminen, J. toim. 2006. Elämä koettelee – Tuki kannattelee. Juva: PS Kustannus.

Jälkihuolto. Sosiaaliportti. Sosiaaliportin Internet- sivut. Muutettu viimeksi 1.10.2007. Päivitetty 4.2.2010. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/jälkihuolto>. [viitattu 21.1.2010].

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.

Kihlman, E. 2005. Sirpaleista kokonaisuudeksi moniasiantuntijuuden avulla. Teoksessa: Reijonen, M. toim. 2005. Voimaa perhetyöhön. Keuruu: PS Kustannus.

Kuuskoski, E. 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa: Niemelä, J. & Dufva, V. 2003. Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Juva: PS Kustannus.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, 22.9.2000/812.

Lastensuojelulaki, 13.4.2007/417.

Mattila, K-P. 2007. Arvostava kohtaaminen. Juva: PS Kustannus.

Möller, S. 2005. Suunnitelmallinen työskentely tekee lapsesta aikuisen. Teoksessa: Reijonen, M. toim. 2005. Voimaa perhetyöhön. Keuruu: PS Kustannus.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. 1.- 2. painos. Helsinki: WSOY.

Nätkin, R. 2006. Pullo, pillerit ja perhe. Juva: PS Kustannus.

Pesonen, A- E. 2006. Kouluyhteisön hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä. Teoksessa: Helminen, J. toim. 2006. Elämä koettelee – Tuki kannattelee. Juva: PS Kustannus.

Pohjala, K. 2005. Perhe ja lapsen perhe. Teoksessa: Reijonen, M. toim. 2005. Voimaa perhetyöhön. Keuruu: PS Kustannus.

Pyhäjoki, J. 2005. Dialogisuus auttamistyön verkostoissa. Teoksessa: Reijonen, M. toim. 2005. Voimaa perhetyöhön. Keuruu: PS Kustannus.

Reijonen, M. 2005. Voimaa perhetyöhön. Keuruu: PS Kustannus.

Sulku, S. & Aromaa, J. 2001. Kohtaamispaikkana lapsuus. Helsinki: Edita.

Särkelä, A. 2001. Välittäminen ammattina. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki – Soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vuori, J. & Nätkin, R. 2007. Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino.
- Välivaara, C. 2008. Dialogisuus rakentaa yhteisen ymmärryksen. Teoksessa: Ketola, J. toim. 2008. Menetyksistä mahdollisuuksiin. Juva: PS Kustannus.
- Broberg, M. 2003. Toimivat vuorovaikutussuhteet ovat uusperheen edellytys. Supliikki- Suomen uusperheellisten liiton lehti 2/2003, s. 14–15.

Liite 1/1.

Terveiset Otonkankaan Sirpalta!

Mukavaa ja lämmintä kesää kaikille!

Minulla on Sosionomi koulutuksesta tekemättä enää lopputyö. Aiheenani on perhetyö Sippolan koulukodissa ja nyt haluaisin sinulta vastauksia kysymyksiini, koskien juuri sinun näkemyksiäsi perhetyöstä.

Kysymykset olen lähettänyt kaikille Sippolan koulukodin työntekijälle. Kysymyksiä on 30, mutta ne ovat pääsääntöisesti lyhyitä vastata. Joten vastaa lyhyesti, mieluiten käyttäen ranskalaisia viivoja ja napakoita kommentteja. Haluaisin tietää mikä tai mitkä asiat ovat juuri sinulle tärkeitä perhetyön onnistumiselle. Vastaa ihmeessä kaikkiin kysymyksiin, mutta 1.-8., 13., 20., 22., 26. - 28 ja 30. ovat kysymyksiä kaikille (tummennetut) ja muut ovat lähinnä ohjaajille ja niille jotka perhetyötä prosessoivat työtehtäviensä puitteissa.

Haluaisin vastauksesi viimeistään Elokuun 15. päivä. Nyt on kesä ja loma-aika, mutta näkemyksesi on tärkeä Sippolan koulukodin perhetyötutkimukseni onnistumiselle. Vastaukset voit lähettää minulle Otonkankaan sähköpostiin tai voit jättää ne tulostettuna päätalon yläkertaan. Ainoastaan minä luen vastauksesi ja käytän niitä nimettöminä työhöni. Mikäli sinulle tuli kysyttävää niin soita tai lähetä sähköpostia minulle.

Valmiin lopputyöni voit lukea (toivottavasti) tulevana talvena.

SUURI KIITOS ETUKÄTEEN !

Kesäterveisin:

Sirpa Ylikangas

Otonkankaan perhekoti

Mikä on työpaikkasi Sippolan koulukodissa?

Osasto _____

EHO _____

Perhekoti _____

Koulu _____

Toimisto _____

Muu _____

1. Miksi perhetyötä on tehtävä Sippolan koulukodissa?

---

2. Kuka mielestäsi vastaa perhetyöstä Sippolan koulukodissa?

---

3. Kuka / ketkä perhetyötä tekevät Sippolan koulukodissa?

---

4. Miten näet itsesi perhetyön prosessissa Sippolan koulukodin työntekijänä?

Liite

---

5. Mitä itse saat / tarvitset / odotat perhetyöltä?

---

6. Mikä on osastosi / työtehtäväsi tarve perhetyöltä?

---

7. Mitä / miten itse haluaisit tehdä / toimia perhetyön prosessissa?

---

8. Mistä aika perhetyöhön?

---

9. Etukäteistieto perheestä tärkeää vai ei?

hyvin tärkeää _____ tärkeää _____ vähemmän tärkeää _____ ei tärkeää _____

aivan sama _____ jos tärkeää niin mitä tietoa perheestä pidät tärkeimpänä

---

10. Tehdäänkö perhetyötä suunnitellun ohjeen mukaan, toimitaan aina tilanteen mukaan, vai räätälöidäänkö jokaiselle perheelle oma tavoitteellinen prosessi?

suunnitelman mukaan _____ tilanteen mukaan _____ räätälöity prosessi _____ kaikkia näitä yhdessä _____

11. Mikä aika mielestäsi perhetyöhön tulisi käyttää? Vastaa yhteen.

viikoittain _____ tuntia

kuukausittain _____ tuntia

vuosittain _____ tuntia

12. Missä perhetyötä tehdään?

puhelimessa _____

koulukodilla _____

perheen kotona _____

muualla, missä _____

13. Tarvitaanko koulutusta työntekijällä / työntekijöillä?

kyllä _____ ei _____

14. Lapsi / vanhempi yhdessä vai erikseen?

yhdessä _____ erikseen _____ sekä että tilanteen mukaan _____

15. Lapsi suhteessa perheen toisiin lapsiin?

koko perhe yhdessä _____ lapset yhdessä _____ lapset erikseen _____ tilanteen mukaan _____

16. Lapsi suhteessa muihin perheeseen kuuluvien kanssa? Mummit, vaarit, kummit jne.

yhdessä _____ erikseen _____ tilanteen mukaan _____ ei kuulu perhetyöhön _____

17. Saman perheen lapsia Sippolan koulukodin eri yksikössä / yksiköissä, miten perhetyö toteutetaan?

---

18. Saman perheen lapsia eri laitoksissa, miten perhetyö toteutetaan?

---

19. Huomioitko seuraavat vanhemmat / perheet / lapset jotenkin eri tavalla?

1.eronneet vanhemmat / perheet / lapset

en_____ kyllä_____ jos kyllä niin miten_____

2. uusioperheen vanhemmat / perheet / lapset

en_____ kyllä_____ jos kyllä niin miten_____

3.eri kulttuurin / uskonnon omaavat vanhemmat / perheet / lapset

en_____ kyllä_____ jos kyllä niin miten_____

20. Toteutuuko lapsen etu?

kyllä aina_____ kyllä useimmiten_____ ei koskaan_____ harvoin_____

21. Kuka tarvitsee eniten perhetyön tuloksia?

---

22. Miten tärkeänä näet dokumentoinnin?

tärkeänä_____ vähemmän tärkeänä_____ en ollenkaan tärkeänä_____

23. Mikä on tärkeintä dokumentoinnissa?

---

24. Voiko kaikkien vanhempien / perheiden kanssa tehdä perhetyötä?

kyllä_____ ei_____

25. Mikä voi estää perhetyön?

---

26. Miten tärkeänä itse näet perhetyön Sippolan koulukodissa?

erittäin tärkeänä_____ tärkeänä_____ vähemmän tärkeänä_____ en näe tärkeänä_____

27. Miten paljon perhetyötä tehdään tänäpäivänä Sippolan koulukodissa?

tehdään_____ jonkin verran_____ ei laisinkaan_____

28. Onko Sippolan koulukodissa mahdollista tehdä hyvää ja toimivaa perhetyötä?

on mahdollista_____ rajoitetusti mahdollista_____ ei ole mahdollista_____

29. Mikä on työntekijän oman jaksamisen kannalta tärkeintä?

---

30. Mitä muuta haluaisit sanoa perhetyöstä, sen toimivuudesta, tekemisestä jne. sana on vapaa.

.....

KIITOS !

Sirpa

Sippolan Koulukodin
Otonkankaan perhekoti
Sirpa Ylikangas
Otontie 1
46860 KELTAKANGAS

LUPA TIETOJEN JA KESKUSTELUJEN
KÄYTTÄMISEEN LOPPUTYÖSSÄ

Minä _____ annan luvan käyttää tietoja ja keskustelujamme Sirpa Ylikankaan käyttöön lopputyötä varten. Sirpa Ylikangas ei käytä minun eikä poikani henkilökohtaisia nimi- tai syntymätietoja, joista voisi tunnistaa meidän henkilöllisyytemme.

Keltakankaalla 1.11.2009

_____

Sirpa Ylikangas

Liite 3.

Kysymys 30. Mitä muuta haluaisit sanoa perhetyöstä, sen toimivuudesta, tekemisestä jne. sana on vapaa!

Vuorovaikutus on koko perhetyön perusta.

Missä on ammattitaito?

Meillä Sippolassa tarvitaan tietoutta oikeanlaisesta kommunikoinnista.

Perhetyö on äärettömän raskasta ja vaativaa työtä, jonka suunnittelu on tärkeää.

Koulukodille on saatava vastuuhenkilö, joka suunnittelee, organisoii ja antaa malleja perhetyöhön.

Perhetyön prosessin on saatava etenemään ja se on voitava viedä loppuun.

Sippolassa aloitetaan liian monia prosesseja ja kuitenkin ne jäävät johonkin paperiasteelle.

Kukaan ei valvo kuka tekee minkäkinlaista perhetyötä.

Sippolaan palkattava perhetyöntekijä, unelmissa näitä voisi olla kaksi, ottaen huomioon lapsien lukumäärän talossa.

Työntekijän talonperehdytys kansiossa olisi oltava selkeä kohta perhetyön prosessista.

Jonkin asteinen perhetyökoulutus kaikille Sippolan koulukodin työntekijöille.

Mitä on dialoginen vuorovaikutus, tai reflektio?

Lapsen vanhempia on kunnioitettava.

Lapsen kulttuuritausta on aina ymmärrettävä.

Perheen kulttuuria ja uskontoa on kunnioitettava.

Koskaan ei saa viedä lapsen elämästä hänen omia vanhempiaan, vaikka itse katsookin olevansa hyvä malli lapselle.

Onko tarpeellista antaa kaikkea lapselle, kun ei sitä ole tulevaisuudessakaan?

Lapsen oman perheen mukana olo koko sijoitusprosessin ajan on erittäin tärkeää.

Vuorovaikutus on lapselle tärkeä kasvun, kehityksen, muuttumisen, eheytyksen ja oppimisen edellytys.

Liite 4.

Lähetäjä: Otonkangas [otonkangas@sippolankk.fi]

Lähetetty: 10. marraskuuta 2009 10:27

Vastaanottaja: eho; koulu

Aihe: Perhetyöstä?

Hei, joutaisiko teistä joku kirjoittamaan lyhyesti (pitkästi) mitä teillä siellä on perhetyö. Mie mielelläni kirjoittaisin siitä miun lopputyöhön, kun en siitä tiedä nyt mitään.

Sirpa Otonkankaalta.